

Geir Løland

***”For man savner jo et sted hvor man kan føle
seg hjemme”***

**En kvalitativ studie av fosterbarns opplevelse av relasjoner i
fosterhjemmet**

Sammendrag

Hvert år plasseres ca 800 barn i fosterhjem i Norge, og i 2012 bodde i underkant av 10000 barn i fosterhjem i Norge (Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013, 48). Majoriteten av fosterbarn er i alderen 13 – 17 år. Etter tusenårsskiftet har det blitt et økt fokus på brukermedvirkning og forskning med formål om å høre og forstå den enkeltes opplevelser, også innen barnevernet. Min studie er et bidrag i den forskningen. Jeg har intervjuet fem ungdommer som tidligere har bodd i fosterhjem, for å høre deres fortellinger. Fokuset er på narrative og analyseres som fortellinger om relasjoner. Studiet er retrospektivt og narrative skapes i ettertid og samskapes i intervju med meg.

Teoretisk er studien basert på narrativ teori, om mennesket som meningssøkende og meningsskapende individ. Men studien foretas i et felt hvor andre teorier står sterkt, noe som vil bli berørt i analysen. Studiets design er inspirert av ulike metodiske retninger.

Jeg har valgt å analysere empirien ut fra to hovedkapitler; fortellinger om å skape seg selv innenfor en familiediskurs og fortellinger om selvforståelse. Første hovedkapittel er delt opp i ulike fortellinger; om å gjenskape seg som datter, om familie som utviklingsarena, om å konstituere seg som fosterbarn og om kjærlighet.

Fosterhjem har familie som språklig modell, og i narrative er det familietermen som informantene snakker innenfor. Fortellingene er om de hverdagslige hendelsene.

Summary

Every year, about 800 children are placed in foster care in Norway and in 2012, almost 10000 children lived within some sort of fostercare in Norway (Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013, 48). The majority of children living in fostercare, are within the age-range of 13-17 years old. Since millenium, there has been an increased focus on user-participation and research-interest to reveal and understand individual experiences within child-care. My reserach is one contribution in this research. My study is based on interview with five adolescents, with a previous stay in fostercare, and how they speak about living in foster-care. The interview is retrospective and the narratives are spoken retrospectively and co-created in an interview-situation. The stydy is based on Narrative theory, where individuals are regarded as single persons who are both seeking and establishing meaning about themselves and others. However, the study is within a field where other theories are fundamental which will be affected within the analyzises. The study is inspired by different analythical methods.

The Data is analyzed through two main Chapters; Narratives about creating a Self within a Family-discourse and Narratives about Self-understanding. Within the first main Chapter, there are different Narratives; about re-creating a Self as Daugther, about Family as Developmental-support, about constituting a Self as Foster-Child and Narratives about Love.

Norwegian foster-care, uses the term family, as a lingvistic modell, and it is within the family-terms the narratives are told. The stories are concerned with everyday-events.

Orphan girl

Gillian Welch

I am an orphan on God's highway
But I'll share my travels if you go my way
I have no mother no father
No sister no brother
I am an orphan girl

I have had friendships pure and golden
But the ties of kinship I have not known them
I know no mother no father
No sister no brother
I am an orphan girl

But when He calls me I will be able
To meet my family at God's table
I'll meet my mother my father
My sister my brother
No more orphan girl

Blessed Savior make me willing
And walk beside me until I'm with them
Be my mother my father
My sister my brother
I am an orphan girl

Forord

Noen ganger sier vi; "hadde jeg visst, så hadde jeg aldri gjort det." Jeg skal innrømme at jeg har også stilt med det spørsmålet underveis med selv masteroppgaven. Det ar vært en lang og svært krevende prosess. Når en er godt i havn, ser en litt annerledes på det. Mine 4 år på masterstudium i familiebehandling har vært en fantastisk reise Jeg har fått lov til å bli kjent med nye fantastiske mennesker som er mine medstudenter, Pål Erik og Johan som klarte å gjøre familierapeut av meg. Møte spennende og interessante forelesere og bli kjent med ny litteratur og spennende teorier.

Med dette hadde ikke gått uten god støtte. Min arbeidsplass har gitt meg tid, rom og støtte til å drive med dette i 4 år. En stor takk til BUF-etat. Til Dag Frode som inspirerte meg og støttet meg til å begynne, til mine svært kjære og nære kollegaer Mary Ann, Guri og Mona som har heiet på meg. Til alle mine familiehjem, som har hatt tro på deg og gitt meg rom for å utebli noen ganger.

En stor takk til Ole, som villig stilte opp som faglig og språklig korrekturleser, Per Lennart som "sparket" meg i gang med IPA, og ikke minst Anne Berit som uvurderlig "livredder" når det så som mørkest ut.

Ikke minst til mine informanter som har åpnet seg og bidratt med sine historier. De har rørt meg på flere måter.

En stor takk til min familie som har vært så overbærende med mitt egosentriske liv, og mine to barnebarn som har lurt fælt på "hvorfors bestefar går på skole når han er så gammel". Det siste har jeg noen ganger lurt på selv også. Men ikke nå.

Oddbjørg Skjær Ulvik har vært min tålmodige veileder. Jeg hadde ikke kommet i havn hadde det ikke vært for deg.

Geir Løland

Sarpsborg, 13.05.2014

1	Innledning.....	1
1.1	Avklaring av problemstilling	1
1.2	Fosterhjem	2
1.3	Forskning på fosterhjem.....	4
1.4	Oppgavas oppbygning	7
2	Teoretisk utgangspunkt og begrepsavklaringer	8
2.1	Diskurser og subjektposisjoner	8
2.2	Narrativ teori	10
2.2.1	Systemisk forståelse	13
2.3	Opplevelsen av sammenheng (OAS)	13
3	Metode og forskningsdesign	15
3.1	Vitenskapsteoretisk ståsted	15
3.2	Rekruttering av informanter	16
3.3	Det kvalitative forskningsintervjuet	17
3.4	Intervjuguide og gjennomføring av intervjuene	18
3.5	Analysemetoder	20
3.6	Analyseprosessen	22
3.7	Kvalitetskrav og etiske betraktninger.....	23
3.8	Presentasjon av informantene	25
4	Framstilling av resultater	26
4.1	Fortellinger om å skape seg selv innenfor en familiediskurs	26
4.1.1	Fortelling om å gjenskape seg som datter.	27
4.1.2	Fortellinger om fosterfamilien som utviklingsarena	32
4.1.3	Fortelling om å konstituere seg som fosterbarn	34
4.1.4	Fortellinger om kjærlighet.....	42
4.2	Fortellinger om selvforståelse	46
5	Oppsummering	53
6	Litteraturliste	54

Vedlegg 1: Godkjenningsbrev NSD

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Invitasjonsbrev

1 Innledning

Når et barn eller en ungdom flytter i fosterhjem, må det forstås som to betydelige endringer i deres liv. De skal både flytte vekk fra foreldre, og de skal skape seg et nytt liv i noen andres hjem. De skal utvikle en relasjon til mennesker de ikke nødvendigvis selv har valgt. Det er deres historier om å skape seg en ny relasjon jeg vil presentere i denne studien.

"Who's got the storytelling rights to the stories being told?", er et utsagn av Michael White, som har fulgt meg fra mitt første år på utdanningen til master i familiebehandling. Som konsulent for statlige familiehjem, følger jeg ungdommer inn i familiehjemmet, mens de er der og når de flytter ut. De kommer til oss med sin forhistorie, sine papirer og noen med sine diagnoser. Dette er ikke uviktige opplysninger, men samtidig ser jeg hvordan forforståelse hos den andre, også kan forstyrre egen selvforståelse. Bruner og White hevder at vi alle er "multistoried" (Madigan 2011, 12) og en slik setting blir Michael Whites ord betydningsfulle. Gergen (i Jansen 2013, 82) hevder at det er et utall antall måter å fortelle en historie på. De narrative som fortelles i mine intervjuer, er blant mange mulige og de danner min empiri i oppgaven.

Min oppgave er en studie av opplevd relasjon i fosterhjem, med utgangspunkt i ungdommenes egne fortellinger. Ovennevnte sitat har vært en inspirasjon for meg. I min jobb som konsulent for statlige familiehjem, forholder jeg meg til to verdener. To verdener som ikke nødvendigvis har ulik agenda og mål, men hvor forståelsen av veien dit, kan virke ulik. Jeg forholder meg både til politiske føringer og den opplevde hverdagen for fosterbarn og fosterforeldre. I tillegg forsker jeg i et felt hvor diskursene er sterke, med det mener jeg at de faglige føringene er sterke og normative. Ulvik (2007) kaller det å forske i et normativt felt, og peker på normer for godt og dårlig barnevern. Jeg tar ikke mål av meg å drøfte og svare på det, og jeg vil heller ikke analysere narrative med utgangspunkt i godt eller dårlig barnevern. Mitt mål er å analysere fortellinger, slik fortelleren selv forstår et fenomen, med inspirasjon i ovennevnte sitat fra Michael White.

Hva den enkelte tjenestemottaker mener og tenker, har fått økt oppmerksomhet i senere år. Innen familieterapi gikk man fra en forståelse om at terapeuten var eksperten, til å forstå

virkeligheten som noe som konstrueres i et samspill (Hårtveit og Jensen 2008, 176). Ideen om at den som bærer problemet er den som kjenner problemet best, fikk gjennomslag og klienten ble sett på som eksperter på sin egen situasjon. Sentrale personer innen familierapi, som Goolishian og Anderson, og vår egen Tom Andersen, var eksponenter for en slik tenkning. Også innen barnevernsfeltet har barns oppfatning fått større plass. Særlig etter årtusenskiftet har det blitt mer vanlig å bruke barn som informanter om sin egen situasjon innen barnevernsforskning (Ulvik 2007, 32-33).

I lys av dette hadde jeg et ønske om forstå fosterbarns opplevelse av relasjon i fosterhjemmet, hva de forteller om og hvordan de forteller om det. Et statlig familiehjem skiller seg fra ordinære fosterhjem, ved sin tilknytning til staten og et mer omfattende støtteapparat rundt seg. I starten var det viktig for meg å studere opplevde relasjoner i nettopp statlige familiehjem, siden jeg selv arbeidet som konsulent for statlige familiehjem. I løpet av studien har dette endret seg. Jeg opplevde at informantene verken var klar over hvilket type fosterhjem de bodde i, eller var opptatt av det. Dette kom fram i løpet av intervjuene, og i samråd med min veileder, valgte jeg derfor å endre fokus i min problemstilling og heller fokusere på opplevd relasjon i fosterhjem. Type fosterhjem ble da underordnet. Informantene er imidlertid rekruttert fra statlige familiehjem. Men når det er sagt, er også det kunnskap i seg selv. Barn og unge har fokus på andre ting enn systemer når de plasseres. Ulvik (2007) skriver om at denne typen omsorgsarrangement konstitueres i språket; fosterhjem, fosterforeldre, fosterbarn. Det indikerer en familielignende situasjon og det har også fokus for ungdommene i mine intervjuer, og ikke hvordan fosterhjemmet er organisert. Ulvik (id, 211) siterer Barne- og familiedepartementet i at familieenheten som arrangement skal være malen for fosterhjemstiltaket. Fokuset på familietermen kommer jeg tilbake til i analysedelen.

1.1 Avklaring av problemstilling

I lys av politiske føringer, levende debatter om barnevernets framtid og ulike faglige forståelser, har mitt utgangspunkt for oppgava vært et ønske om å øke min forståelse av opplevelsen av relasjoner i fosterhjem. Jeg har valgt en narrativ innfallsvinkel. *”Et narrativt*

perspektiv innebærer å fokusere på meningsdannelse, individets opplevelser og deres livsverden” (Jansen 2013, s. 48). Min problemstilling er derfor;

Hvordan snakker fosterbarn om opplevelsen av relasjoner i fosterhjemmet?

Studien er retrospektiv, dvs at jeg har intervjuet ungdommer som tidligere har bodd i fosterhjem. Til hjelp i analysen, har jeg utformet noen forskningsspørsmål;

Hva forteller de om? Hvordan forteller de om det? Hvordan forstår de det selv? Hvordan forstår jeg det?

1.2 Fosterhjem

Når barneverntjenesten i kommunene finner det nødvendig å gripe inn i omsorgen for et barn, kan et av tiltakene være plassering i fosterhjem. En plassering kan være forankret i frivillighet eller omsorgsovertagelse, basert på ulikt lovgrunnlag.

Et fosterhjem er et privat hjem som gis mandat av barneverntjenesten til å ivareta omsorgen for et barn. I Norge er det vedtatt en økt satsning på fosterhjem som tiltak for barn og unge og på slutten av 2012 var det registrert 9600 barn og unge som bodde i fosterhjem. Det er tre ganger så mye som for 25 år siden (Backe-Hansen, Havik, Grønningsæter 2013). Hvert år plasseres ca 800 barn i fosterhjem i Norge (ibid). I hovedtrekk er det statens ansvar å rekruttere fosterhjem.

Det finnes ulike type fosterhjem. Beredskapshjem og statlige familiehjem, er fosterhjem som har en oppdragsavtale med staten og har avgrensede oppgaver. Et beredskapshjem tar i mot barn akutt og for kortere opphold, til annet tiltak eller tilbakeføring er bestemt. Et statlig familiehjem er et fosterhjem med et særskilt støtteapparat rundt seg og tar imot ungdom over 12 år, som har en mer sammensatt problematikk. Innen ordningen med statlige fosterhjem, finnes også mer spesialisert fosterhjem som MTFC (Multidimensional Threatment Foster Care)¹. Ordningen med statlige familiehjem er under revidering. Hovedtyngden av fosterhjem er hva som ofte benevnes som ordinære fosterhjem, hvor kommunene selv har oppfølgingsansvar. Fosterforeldrene kan også frikjøpes fra jobb dersom det anses nødvendig.

---

¹ <http://www.atferdssenteret.no/multidimensional-treatment-foster-care-mtfc/category157.html>

Det finnes ingen formelle krav til kompetanse for fosterhjem, med det er ønskelig og vanlig at fosterhjem gjennomgår et eget opplæringsprogram før de godkjennes. Det mest vanlige er PRIDE-kurs, et 30 timers opplæringsprogram for fosterforeldre (Retningslinjer for fosterhjem, 2004, 2013).

Fosterhjem beskrives i retningslinjer for fosterhjem (2004, 2013) å skulle utføre "vanlige" omsorgsoppgaver for barn og unge. Det er imidlertid grunn til å drøfte hvorvidt vanlige omsorgsoppgaver er tilstrekkelig for en gruppe barn som har mer psykiske plager enn det som er vanlig. (Haight, Kagle og Black 2003; Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013). Det er føringer om at planer skal skrives og følges og vi opplever økt fokus på bruk av såkalte evidensbaserte metoder i barnevernet. Dette stiller krav til at fosterforeldre må ha kunnskap som en vanligvis tenker går utover vanlige omsorgsoppgaver. Oppdraget som fosterforeldre kan derfor sies å ha et element av endringsarbeid i seg. Parallelt ser man at "klienten" som ekspert, og barn og unge som informanter, får mer plass. I lys av dette, mener jeg det er relevant å se på forskningen til Duncan mfl (2010) og Norcross (ed. 2011), hvor de har sett på hva forskning og meta-analyser sier om hva som virker i terapi. Det de finner er at relasjon og utenomterapeutiske forhold har størst betydning for å skape endring. Henholdsvis 30% og 40%. Metode forklarer kun 15% av effekten. Det kan forstås som at mellommenneskelige forhold, relasjon, viser seg å være det viktigste grunnlaget for endring og utvikling. En av mine informanter forteller slik om det, da en saksbehandler fra barnevernet skulle inn og bistå familien i relasjonsbygging. *"Jeg hata når ho skulle komme, og prate med ho. Du må i hvert fall føle du har en connection med den du skal fortelle om hvordan du har det. Og ho var slik at jeg hadde ikke lyst til å fortelle ho noen ting."*

Fosterforeldre og fosterbarn står i et profesjonelt forhold. Det er opp til partene å definere sin relasjon men oppdraget er basert på en kontrakt om å utføre et omsorgsoppdrag.

1.3 Forskning på fosterhjem

Det er gjort en del forskning på fosterhjem, fra ulike innfallsvinkler. Jeg har gått gjennom litteraturen og plukket ut noen studier som jeg mener er relevante. Det er ikke forsket mye på relasjoner og unge opplevelser av relasjoner.

Ulvik (2007) har skrevet en doktorgrad hvor hun har intervjuet både fosterforeldre og fosterbarn og sett på hvordan de utformer relasjoner til hverandre, gjennom narrativer.

Jansen (2013) har intervjuet ungdommer som bor på institusjon med tanke på hvordan de skaper mening i livet. Begge disse studiene har vært viktige for min oppgave.

En studie har sett på stabilitet i fosterhjem (Christiansen, Havik og Anderssen 2010), en studie som har sett på hvordan barn og unge i fosterhjem konstituerer begrepet "familie" (Ellingsen, Schemmings og Størksen 2011). Det siste tilskuddet i Norge, er en større forskningsrapport om fosterhjem for barns behov (Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter(2013).

Fosterhjem er også arrangement som finnes i andre land og hvor det er gjort forskning som også sammenligner ulike typer fosterhjem, og fosterhjem vs institusjon: Kools 1997, Haight, Kagle og Black 2003, Chapmann, Wall og Barth 2004, Sawyer mfl. 2007, White mfl. 2008, McAuley og Davies 2009 og Schofield og Beek 2009.

Felles for de fleste forskningsartikler er at fosterhjem pekes på som det beste alternativet når barn og unge skal plasseres utenfor hjemmet (Chapman, Wall og Barth 2004; Christiansen, havik og Anderssen 2010; Ellingsen, Schemmings og Størksen 2011; Backe-Hansen, havik og Grønningsæter 2013). Det gjelder både undersøkelser om unges egne opplevelser og studier som undersøker hvordan det går med dem etterpå. Slektsfosterhjem kommer noe bedre ut i noen studier (Chapmann, Wall og Barth 2004; Christiansen, Havik og Andreassen 2010), men Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter (2013) finner i sine studier at det ikke er forskjell på hvordan fosterbarn finner seg til rette når en sammenligner slektsfosterhjem og ordinære fosterhjem. Vel og merke når en spør fosterforeldrene. Det er også tegn som tyder på at langtidsplasseringer fører til færre vansker senere (ibid). Det er noe tvetydige resultater på hvordan antall flyttinger spiller inn. Chapmann, Wall og Barth (2004) hevder at langtidsplasserte barn og unge kommer bedre ut enn de som flytter hjem, på tross av flere flyttinger. Dette støttes ikke opp om av Christiansen, Havik og Anderssen(2010), som peker på at gjentatt brudd og flyttinger, selv om de er planlagt, har

negativ effekt på barns utvikling. Chapmann sammenligner med de som flytter hjem, men sier lite om hva slags hjem de kommer til.

Bakce-Hansen, Havik og Grønningsæter (2013) hevder at det ikke er sikker kunnskap om det er en øvre aldersgrense for når barn kan etablere mer grunnleggende og bærende tilknytninger.

Det er særlig to forhold som peker seg ut; tilknytning til fosterforeldre og forholdet til biologisk familie. Når det gjelder tilknytning til fosterforeldrene, peker Christiansen, Havik og Anderssen (2010) på tre forhold som er viktige for å skape stabile forhold i fosterhjemmet; fosterbarnets personlighet, fosterforeldrenes egnethet og kjemien mellom dem. Fra annen forskning (Rutter 1999; Solem 2011) vet vi at barnets personlighet, bla hvordan temperament utspiller seg, har en påvirkning på foreldreegenskaper. Det er derfor nærliggende å tenke at det spiller inn her også. Christiansen, Havik og Anderssen (2010) peker dessuten på atferd som en risikofaktor for utilsiktet flytting.

Dette taler for at det er viktig å bruke god tid på matchingsprosessen, noe som også støttes opp under i forskningsrapporten til Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter (2013). Det viser seg også at der fosterforeldre og fosterbarn kjenner hverandre fra før, har det positiv effekt på plasseringen (Ellingsen, Schemmings og Størksen, 2011).

Forholdet til biologisk familie er berørt av flere (Haight, Kagle og Black 2003; Chapmann, Wall og Barth 2004; Ellingsen, Schemmings og Størksen 2011). Gjennomgående peker resultatene på at det er viktig å opprettholde kontakten med biologisk familie. Resultatene er ikke helt entydige, men likevel overbevisende. Det er forhold som viser at noen ikke opplever det som positivt og trenger da støtte på ikke å ha kontakt, eller støtte for at kontakten skal oppleves positivt. Noen uttrykker en lojalitetskonflikt og noen peker på at de ikke føler seg hjemme noen steder. Å støtte opp under gode samvær, særlig dersom tilbakeføring er tenkt (Haight, Kagle og Black 2003; Chapmann, Wall og Barth 2004) anses som svært viktig. Det pekes også på at biologisk foreldre er viktige med tanke på å lette barn og unges tilknytning til fosterforeldrene og dermed stressfaktoren ved flytting (ibid).

Chapmann (ibid) trekker imidlertid fram funn som kan tyde på at hyppige samvær i starten av en plassering kan virke negativt inn på barnets evne til tilknytning i fosterhjemmet. Andre forhold det pekes på som kriterier for en god plassering, er skole, fosterforeldres nettverk og

venner/nabolag. Flere peker på at skole generelt er en utfordring for mange fosterbarn og andelen som gjør det dårlig, er høy (Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013).

En del av studiene omhandler barn, noe som fører til lengre plasseringer. I mine studier har jeg intervjuet ungdommer.

Flere trekker fram at det er en økt forekomst av psykiske helseplager hos barn og unge i fosterhjem og at altfor få, relatert til andelen med vansker, får hjelp (Sawyer mfl., 2007; Bache-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013). Dette øker presset på fosterforeldre og risikoen for utilsiktet flytting. Nyere forskning viser at de fleste plasseringer skyldes kjennetegn ved omsorgssituasjon eller foreldre, og ikke kjennetegn ved barnet (ibid). Begge forskningsresultatene finner da også at hovedtyngden av vansker hos fosterbarn ikke er atferdsproblemer, men psykiske og emosjonelle vansker (ibid). De peker på nødvendigheten av et tverrfaglig og godt samarbeid på tvers av instanser.

Studien til Ellingsen, Schemmings og Størksen (2011) har som formål å studere opplevelser og følelser knyttet til ordet familie. De har intervjuet 22 ungdommer mellom 13 og 18 år, som bor i fosterhjem. Studien har likhetstrekk med min, men jeg har intervjuet ungdom som tidligere har bodd i fosterhjem. Fortellingene jeg har fått er et tilbakeblikk på hvordan de opplevde relasjoner.

Studien viser at barn og unge har en fordomsfri og inkluderende forståelse av begrepet familie. Den viser også at fosterhjemsopphold ikke anses av ungdommene som et tidsavgrenset prosjekt, men en mer langvarig relasjon, som varer også etter utflytting. De føler seg trygge på at fosterforeldrene vil være der for dem også i ettertid. De finner at ungdommene bruker ord som; *blir tatt vare på, kjærlighet, støtte*, ord som også gikk igjen i mine intervjuer. De konkluderte også med at hvordan forholdet til biologisk familie er, ser ut til å ha stor innvirkning på hvordan tilknytningen til fosterforeldre blir.

Kools (1997) viser at langtidsplassering utenfor hjemmet har negativ effekt på barns identitetsutvikling. Hun peker på en tendens til stigmatisering og at hvordan andre ser på en, har innvirkning på identitetsutviklingen. Hun mener at en stigmatiserende holdning gjør at en har behov for å beskytte seg, og dermed isolerer seg sosialt, som igjen påvirker selvet negativt.

1.4 Oppgavas oppbygning

Oppgava er delt inn i 4 hovedkapitler; Innledning, teoretisk utgangspunkt og begrepsavklaring, metode og forskningsdesign, framstilling av resultater og oppsummering.

I innledningen redegjør jeg kort for bakgrunn for oppgava og presenterer noe annen forskning på fosterhjem.

I kapittel 2, presenterer jeg det teoretiske utgangspunkt for analysen samt begrepsavklaringer.

I kapittel 3 presenterer jeg min metodiske framgangsmåte, redegjør for selve analyseprosessen og presenterer informantene.

Kapittel 4 presenterer resultatene.

Kapittel 5 er en kort oppsummering av de funn jeg har gjort.

2 Teoretisk utgangspunkt og begrepsavklaringer

I dette kapittelet vil jeg presentere teorier som har dannet grunnlag for min undersøkelse. Jeg vil også avklare begreper som jeg bruker analytisk i studien.

Diskurser er sentrale når vi forteller våre narrativer. Vi tilbyr ulike diskursen som vi snakker innenfor, og diskursene tilbyr ulike subjektposisjoner som er til hjelp for å forstå oss selv og skape mening.

Narrativ teori handler om historier vi forteller, og er det teoretiske fundamentet i min oppgave. Mine analyser er basert på informantenes narrativer. Som familieterapeut er jeg påvirket av den narrative retningen innen familieterapi.

Jeg presenterer kort *Systemisk teori* som et underkapittel av narrativ teori, da de kan gjensidig forklare og utdype hverandre. Systemisk teori vil ikke være sentral i min analyse. Den representerer imidlertid en del av min for forståelse om familieterapeut.

Jeg vil også presentere *opplevelsen av sammenheng* (sense of coherence, heretter omtalt som OAS), fordi jeg tenker det henger nært sammen med narrativ teori. Narrativ psykologi er opptatt av meningskonstruksjon og i OAS er det å skape mening i tilværelsen som viktig for opplevelsen av sammenheng. OAS er likevel en selvstendig forklaringsmodell som jeg selv bruker i mitt arbeid med ungdommer.

2.1 Diskurser og subjektposisjoner

Diskursbegrepet er anvendelig som analytisk redskap når en skal gjøre analyser av meningsdannelse. Begrepet brukes av flere og gis litt ulikt innhold. Jeg har valgt den definisjon som presenteres av Winter Jørgensen og Phillips (1999, 9), som sier at det *er en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller udsnit af verden) på*. Ricoeur (Thornquist 2003, 178-179) sier at diskurs er alltid *om* noe – den refererer til noe utenfor språket, til den ytre verden, og diskurs er alltid *fra* noen og *til* noen (s 179). Diskursbegrepet plasser seg derfor innenfor en sosialkonstruksjonistisk forståelse, som gjør det anvendbart innen en narrativ teori. Vi snakker innenfor en diskurs og meningsdannelse skjer innenfor en diskurs.

Slik jeg bruker begrepet i min oppgave, står diskurs for den helhet som rammer inn våre fortellinger og som fortellinger fortelles innenfor, som påvirker vår væren og våre narrativer gjennom et sett av språk, tegn og regler. Når jeg bruker barnevernsdiskurs og diskursen om barnevernsbarn, mener jeg de rammer og føringer som råder innen det barnevernfaglige feltet. Et eksempel på det kan være tilknytningsteori. Den tilbyr forståelser/ forklaringer/tilnærmingsmåter til et barnevernsfenomen, som kommer til uttrykk gjennom et visst sett av handlinger, ord og uttrykk. Teorien om utvikling av tilknytningsatferd er sentral i barnevernet, og kunne vært benyttet som analytisk redskap i mine studier. Jeg er imidlertid opptatt av hvordan mine informanter skaper mening i sine fortellinger og velger derfor en narrativ forståelse.

Innenfor familiebegrepet ligger en del føringer, storyline og modeller for hva familie som omsorgsarrangement betyr. Det refereres til som familiediskurs. Forholdet mellom begrepene diskurs, normativitet og kultur er flytende, og kan i noen sammenhenger forstås på samme måte. Jeg har imidlertid ikke til hensikt å dra opp grenseganger mellom begrepene i min oppgave, da det har mindre betydning for min studie. Normativitet er en del av en diskurs, mens diskurs er en del av en kultur. Gregory Bateson uttalte om kultur (muligens et utsagn han selv hentet fra C. Emerdy), som vil illustrere min forståelse av kultur; *"you might think you are thinking your own thoughts. You are not. You are thinking your cultures thoughts"* (Nora Bateson 2009). Kultur refereres da til som noe større, noe allment i samfunnet. I mine intervjuer kommer dette delvis fram hos Leon, når han forteller om ørefik som del av en vanlig oppdragermetode i sitt hjemland, noe han forteller som en akseptert måte å oppdra barn på.

Jeg bruker begrepene masternarrativ og storyline i fortellingene. En storyline er sekvenser av handlinger, en slags rød tråd i en fortelling som er identitetsskapende innenfor en diskurs (Søndergaard 2002, 191). Jansen (2013, 38) beskriver et masternarrativ som et ord eller uttrykk, som gir assosiasjoner om et innhold flere kan kjenne seg igjen i. Et masternarrativ gir mening fordi det er gjenkjennelig. Storyline og masternarrativ vil bli brukt om hverandre. Subjektposisjon er analytiske begreper jeg bruker som en måte å forklare den posisjon ungdommen inntar overfor andre, forstår seg selv som. Ulike subjektposisjoner tilbys innenfor ulike diskurser, og kan forstås som både en posisjon du inntar og som en posisjon du plasseres i.

2.2 Narrativ teori

Vi lager og forteller historier og skaper dermed mening til livene våre, gjør verden begripelig for oss selv og andre. Tittelen på oppgaven, *”for man savner jo et sted man kan føle seg hjemme”*, er hentet fra en av mine informanter og blir meningskapende for både informanten og omgivelsene. Budskapet kan sies å angi en retning i meningskonstruksjon. Hun vil skape seg et hjem hvor hun kan føle seg hjemme.

I søken etter mening, blir narrative verktøyet. Vi har med oss vår egen erfaring men skal vi forstå hverandres opplevelser, følelser og oppfatninger må vi ha en felles referanseramme.

”Det er når felles erfaringer knyttes til felles begreper at det blir mulig å utveksle erfaringer og forstå hverandres opplevelser, følelser og oppfatning at det vi kaller ”vår felles virkelighet”” (Rye 2007, 54)

Bruner (1990) var opptatt av Vygotskys teorier om det kulturelle som plattform for overføring av kunnskap, i form av utveksling av erfaringer og felles begreper. I dette lå en forståelse av at unge mennesker lærer ved å være sammen med eldre, de som har kompetanse og som overfører sin kunnskap. Det er mulig å forstå roller som begrep for kulturbærere. En av mine informanter bruker mors- og farsrollen, for å illustrere betydningen de har for han.

Innenfor kulturpsykologien bruker en begreper som Scaffolding (Bruner m fl) og guided participation (Rogoff), for å forklare hvordan barn trenger voksenhjelp for å utføre, lære nye oppgaver, som ligger utenfor deres mesteringsområde. (Skodvin, i Gulbrandsen 2006) . Bruner snakker om det kanoniske, det som er så vanlig at vi ikke trenger å forklare det. Når noe bryter med det vanlige, lager vi historier for å skape mening (Jansen 2013, 45 og 82). I utgangspunktet bryter det å bo i fosterhjem med det som er vanlig, nemlig å bo sammen med sine foreldre. Det utløser behov for å fortelle, skape mening

Narrativer er historier, men det er ulike definisjoner på et narrativ. Bruner sier at; ”et narrativ er sammensatt av unike sekvenser av begivenheter, mentale tilstander og hendelser som involverer mennesker” (Bruner 1990, s.43). Bruner hevder videre at meningen gis som følge av deres plassering i en tidsmessig sekvens som igjen skaper en helhet og at de ikke har

liv eller mening i seg selv. Et narrativ er altså noe som fortelles, i en kontekst, for at noe skal gi mening og det finnes en avsender og en tilhører.

Når jeg skal forstå narrativ teori, hjelper det meg å se teoriene til Bateson, Bruner og Foucault i sammenheng. Bateson var opptatt av at alt skjer i relasjon. "[.....] Men ordet eksisterer som sådant kun – har kun "mening" – i ytringens større kontekst, der igjen kun har mening i en relation" (Bateson 2005, s. 398). For at det vi forteller, det vi snakker om, skal gi mening, må det foregå det i en kontekst. Bruner (Johnsen og Torsteinsson 2012) sier at narrativene fortelles slik de oppleves av den enkelte, men at konteksten likevel legger noen rammer for hvordan vi presenterer oss. I *Acts of Meaning* (Bruner 1990), forteller han om familien Goodhertz, hvor hver enkelt medlem i familien har sin unike historie, men hvor familierammen legger føringer på hva de kan fortelle. Våre historier flettes inn i en helhet sammen med andre i samme kontekst, men er likevel unike.

Når mine informanter forteller sin historie, fungerer narrativene som meningsskapende verktøy og beskriver og konstituerer ungdommen i en forståelse av seg selv, i den situasjon de befant seg i. I intervjuene presenterer de en forståelse av situasjon *nå* om det som *var da*. Men historien er også påvirket av at den fortelles til noen, i dette tilfelle meg, som fortolker det som sies. Med fortolkning mener jeg at jeg forstår det som sies i lys av min egen posisjon, med mine forforståelser². Gjennom samtaleprosessen skaper vi en felles forståelse, hvem vi er, hvem vi er for hverandre og formålet med samtalen. Samtalen har en hensikt som informantene er kjent med på forhånd. Foucault sier at den rådende diskursen påvirker hva som fortelles. Det ligger noen forventninger om hvordan ting skal være, hvilke rolle den enkelte skal ha og gis, som gjenspeiler seg i fortellingene. Dette kan også forstås som et masternarrativ (Jansen 2013). Et masternarrativ er en fortelling som andre kan kjenne seg igjen i, og fungerer som *en kulturell standard som vår personlige historier forholder seg til og fortolkes i forhold til* (ibid, 38) Et eksempel er tilknytningsteorien som dominerende innen barnevern. Det kan godt forstås som de profesjonelles narrativ, men er et narrativ som fortelles av stadige flere, og dermed gir forståelse til stadige flere. Også utover de profesjonelle. Det gir føringer for hvordan en skal forstå atferd og leder oss i hvordan møte barn og unge, og de overføres til fosterforeldre gjennom veiledning og informasjon om

---

² Et eksempel er narrativet, han ga mannen et spyd. Det kan han mange betydninger; oppfordring til jakt, oppfordring til krig, jeg overgir meg osv.

barnet. Barn og unge vil kunne kjenne igjen handlemåter. Ut fra en slik forståelse, skapes også fortellinger og forståelser. På en måte kan tilknytningsteori forstås både som en diskurs og et masternarrativ.

Bruner (1999) hevder også at selvet konstitueres gjennom å fortelle historier. Han sier også at historiene kan presentere ulike "selv", "selv" vi frykter og "selv" vi håper på, og at alle de ulike "selv-ene" forsøker å være det dominerende "selv". I narrative som fortelles i mine studier, brukes f.eks. familietermer for å beskrive hendelser, opplevelser og forståelser. Den brukes på ulike måter, både som en måte å konstituere et "selv" innenfor familien på, for å illustrere ulike type relasjoner og som en diskurs eller masternarrativ en skaper seg selv innenfor.

Som familieterapeut er jeg opptatt av Michael White og narrativ praksis. (Madigan, 2010; Hårtveit og Jensen 2004). White (Madigan, 2010) var inspirert av både Bateson, Bruner og Foucault. Han hevder at historiene vi forteller alltid har et relasjonelt fokus. White trekker inn Foucault, i det han mener at en rådende diskurs både hemmer og former oss. Han mener at vi alle er multistoried³ (ibid), og at diskursen i stor grad styrer hvilken historie vi forteller. I terapi er han opptatt av at vi eier vår egen historie og bruker uttrykket; "Who has the storytelling rights, to the stories being told". Vår dominerende historie opprettholdes gjennom diskurser og narrativer. Men vi har også en alternativ historie, som undertrykkes av den dominerende historien. I en terapeutisk sammenheng vil en narrativ terapeut være opptatt av at det også finnes alternative historier om oss selv, og være opptatt av hvilke andre historier som kan fortelles og individets rett til å fortelle sin egen historie. Den tynne historien kan gjøres tykkere og få større plass i personens liv.

Jansen siterer Benwell og Stokoe, som sier det slik; *"Om våre selv og våre identiteter er konstituert i diskurser, er de nødvendigvis skapt i fortellinger"*(Jansen, 2013, s.35). Det er disse fortellingene jeg får av mine informanter, hvor jeg vil forsøke å analysere fram hvilke selv og identiteter som er skapt og innen hvilke diskurser.

---

³ Henger sammen med begrepet; "Who has the storytelling rights to the stories being told", hvor han eksemplifiserer med at en hendelse kan forstås på ulike måter av ulike personer, en lege kan forklare en hendelse annerledes enn en psykolog, og en venn og personen selv. Det gjør oss til multistoried.

2.2.1 Systemisk forståelse

Gregory Bateson har hatt innflytelse på narrativ teori, gjennom sin systemiske forståelse av virkeligheten og hvordan den henger sammen. Vi er alltid i relasjon til noe annet, hevdet Bateson (Bateson, 2005). Bateson brukte begrepet kontekst som den kommunikasjonsmessige, meningsbærende rammen vi oppfatter ting innenfor og som hjelper oss å tolke ulike fenomener ut i fra (Hårtveit og Jensen 2002, 82). *Without context, words and actions have no meaning at all (Bateson 2011)*. "Tingene" alene har ingen verdi, det er relasjon mellom dem som definerer dem. Kontekst og diskurs kan derfor forstås på samme måte.

Det er i møtet mellom mennesker ting oppstår og mening skapes. Det betyr at vansker oppstår i møtet og er ikke i den enkelte. En systemisk forståelse kan ses på å være en del av en narrativ teori. Og det narrative kan også ses som en del av en systemisk forståelse. Begge er opptatt av hvordan mening og forståelse skapes i relasjon og samhandling. Mens narrativ teori er opptatt av meningsskapende fortellinger, bringer systemisk teori inn systemer som meningsramme, f eks familien. Karl Tomm sa (i Hårtveit og Jensen 2004, 160); "Familien som system er alltid i forandring, eller for å presisere dette, det er familiens atferd som alltid er i forandring (bevegelse)." Og han fortsatte med at forandring i atferd vil ikke nødvendigvis føre til forandring i oppfatning, og motsatt.

En fullstendig systemisk presentasjon ville bety mer enn en halv side. Når jeg likevel velger å ta med en presentasjon av Bateson og hans systemiske forståelse, er det fordi det er en del av min forforståelse som familieterapeut.

2.3 Opplevelsen av sammenheng (OAS)

Aaron Antonovsky begynte i 1970 å interessere seg for det fenomenet at noen mennesker, som har vært utsatt for store traumatiske opplevelser, likevel så ut til å klare seg like godt som de som ikke har vært utsatt for det samme opplevelser. Hans studier førte til en utviklingen av en salutogenetisk modell, presentert i *Health, Stress and Coping, i 1979 (Antonovsky, 2000)*.

Hovedfokuset i den salutogenetiske modellen, er at den er opptatt av årsaker til friskhet, i motsetning til årsaker til sykdom. Antonovsky ønsket å finne ut hva som gjør at noen klarer seg tilsynelatende godt, på tross av traumatiske opplevelser.

Ut av denne forskningen kom han opp med begrepet *Opplevelsen av sammenheng (OAS)*⁴. I den danske oversettelsen er OAS definert slik:

[.....] en global innstilling, der uttrykker den utstrækning, i hvilken man har en gjennomgående, blivende, men også dynamisk følelse af tillid til, at (1) de stimuli, der kommer fra ens indre og ydre miljø, er strukturerte, forudsigelige og forståelige; (2) der står tilstrækkelige ressourcer til rådighed for en til at klare de krav, disse stimuli stiller; og (3) disse krav er utfordringer, det er værd at engagere seg i. (Antonovsky, 2000, forord)

OAS handler om hvordan de stimuli vi påvirkes av, oppleves *begripelige, håndterbare og meningsfulle*. Antonovsky mente at mennesker søker mening med det som skjer, man opplever og påvirkes av stimuli av ulike slag. Både gode og mer traumatiske hendelser. Hvorvidt disse hendelsene får patologiske konsekvenser, avhenger av i hvor stor grad vi klarer å tillegge mening til hendelsene. Her tenker jeg han ligger nær opptil en narrativ forståelse om meningsskapning. Jeg vil videre utdype hva som ligger i begrepene.

Begripelighet handler om i hvilken grad man opplever det som skjer som forståelig, sammenhengende og strukturert. Eller om opplevelsene oppleves kaotisk, uordnet og tilfeldige eller uforklarlige.

Håndterbarhet handler om i hvor stor grad du opplever å ha ressurser til rådighet for å takle og håndtere de stimuli, eller hendelser du utsettes for. Og med ressurser mener Antonovsky både indre og ytre ressurser, som du har kontroll over. Eksempel på en slik ressurs kan være en ektefelle, venn, kollega, Gud, lege osv.

Meningsfullhet handler om å føle seg som deltager i sitt eget liv, at du har påvirkning på det som skjer. Han bringer inn begrepet motivasjon i beskrivelsen av dette området, og forklarer det med å ha noe å engasjere seg i, noe som gir emosjonell mening og ikke bare kognitiv mening. Det kan godt være utfordringer, men utfordringer som du forstår rent følelsesmessig og som oppleves energigivende.

Flere av narrativene som fortelles, kan forstås ut fra Antonovskys modell, noe jeg kommer tilbake til i analysen

---

⁴ Antonovskys term er sense of coherence, forkortet SOC. I det engelske begrepet *sense* inngår fenomener av mer kognitiv og affektiv karakter. Mer enn det som kommer til uttrykk i det norske ordet *opplevelse*. Ordet opplevelser er imidlertid hente fra den danske oversettelsen av Antonovskys bok.

3 Metode og forskningsdesign

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for mitt *vitenskapsteoretiske ståsted*, som danner grunnlag for hvordan jeg har gjennomført prosjektet mitt. *Valg og rekruttering av informanter*, valg av metode og framstilling av resultater. Jeg har valgt å bruke *intervjuformen* for å framskaffe empiri og jeg vil si kort om det *kvalitative intervjuet* og hvorfor jeg tenker det er egnet i min undersøkelse. Videre redegjør jeg for *selve intervjuet*, slik det ble, og *gjennomføringen* av det.

Jeg vil også presentere de *analysemetodene*, som har inspirert meg i analysen av empirien. Deretter går jeg gjennom selve *analyseprosessen*, som har vært spennende og utfordrende og den, for meg, mest lærerike delen av prosjektet. I all forskning stilles krav til kvalitet i det du gjør. I det ligger å redegjøre for hva man ønsker å finne ut av og forskningens formål. Kvalitativ forskning svarer på andre spørsmål enn kvantitativ forskning og jeg vil redegjøre for *kvalitetskrav* ved min forskning.

Helt til sist vil jeg *presentere informantene*.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Utgangspunktet for valg av prosjekt, var at jeg ønsket å finne ut mer om hvordan fosterbarn forstår sin relasjon i fosterhjem. Det ble en reise mellom ulike vitenskapsteoretiske innfalsvinkler. Jeg ble først opptatt av fenomenologi. Der hevder man at en kommer ikke nærmere sannheten enn i opplevelsen og metoden går ut på å undersøke den enkeltes opplevelse av ting, hvordan ting forstås/blir forstått. Det er våre sanser og erfaringer som hjelper oss til å skape mening. (Thornquist 2003). Fenomenologien er tett vevd sammen med hermeneutikk, som opprinnelig var knyttet til tolkning av litterære tekster.

Hermeneutikkens bidrag til fenomenologien var tanken om at fortolkning skjer i en sirkulær prosess, og at den påvirkes av at vi har med oss fordommer, forforståelse. Den konstruktivistiske tanken kjennetegner fenomenologi og hermeneutikk. (Hårtveit og Jensen 2002, 60). Kenneth Gergen (ibid, 60—61) hevdet at en konstruktivismen ikke i stor nok grad tok innover seg at mening skapes i samhandling. Han tok i bruk begrepet sosialkonstruksjonisme, for å understreke at det er i språket mening skapes, og innenfor et sosialt fellesskap. Dette harmonerer med narrativ teori hvor narrativer er verktøyet vi bruker

for å skape mening i tilværelsen. En historie fortelles oftest til noen, i samhandling, og oppleves av den andre. Vi skaper vår virkelighet, vårt selv og vår forståelse gjennom de fortellinger vi presenterer. Som familieterapeut er jeg opptatt av relasjon. Med spesiell interesse innen det narrative. Narrativer er å forstås som fortellinger og fortellinger skjer i språket og innenfor et sosialt fellesskap. I min studie ville narrativene stå sentralt.

Med et slik epistemologisk utgangspunkt for hvordan kunnskap oppstår, ble det naturlig for meg å søke fortellingen og intervjuformen som design på min oppgave. På den måten er ikke min studie forankret i en bestemt vitenskapsteoretisk retning alene, men mer å finne i en sosialkonstruktivistisk forståelse hvor fortellingen er det sentrale.

3.2 Rekruttering av informanter

Jeg jobber til daglig som konsulent og veileder med statlige familiehjem i Østfold. Samtidig som det var årsaken til valg av tema, lå det også et etisk dilemma i at jeg selv kunne ha hatt befatning med familien eller ungdommene som ble rekruttert. I samråd med min veileder, besluttet jeg å rekruttere fra Akershus. Jeg kontaktet leder for ungdomsfamiliene i Akershus som sa seg villig til å bistå med rekruttering.

I søknaden til NSD, la jeg inn følgende kriterier i valg av informanter;

1. Vedkommende måtte være over 18 år
2. Vedkommende må ha bodd i et statlig familiehjem i mer enn et år
3. Vedkommende bor ikke lenger familiehjemmet

Jeg laget et informasjonsskriv, samt en samtykkeerklæring (se vedlegg) som skulle sendes ut til de som sa seg villig til å delta i studien.

Søknad til NSD ble sendt forsommeren 2013, vedlagt informasjonsskriv, samtykkeerklæring og intervjuguide. Godkjenningen fra NSD forelå sommeren 2013, og jeg kontaktet leder for familiehjemmene i Akershus slik at han kunne finne mulig informanter. Disse ville så få mitt informasjonsskriv, samt samtykkeerklæring, tilsendt.

Det viste seg å være vanskelig å få informanter, flere ble spurt men ingen sa seg villig til å delta i studien. I samråd med min veileder, samt gjennom uformelle kontakter med NSD, ble

betingelsene i godkjenningen endret. Jeg besluttet å rekruttere fra mitt eget fylke, men satte opp noen betingelser i tillegg til de som er nevnt over;

4. Jeg har ikke veiledet familien mens ungdommen bodde der
5. Jeg har ikke vært familiens konsulent verken før, under eller etter plasseringen.

Jeg ba deretter mine kollegaer om å undersøke blant sine familier hvorvidt det var ungdommer som var interessert i å få en forespørsel om å delta i prosjektet. I tillegg hengte jeg opp skriv på Høgskolen i Østfold, hvor jeg søkte etter informanter ut fra de 3 første kriteriene. Jeg la ingen andre begrensinger på mine kollegaers kontakt med potensielle kandidater, bortsett fra at de kun skulle spørre om vedkommende var interessert i å få forespørsel om å delta i en studie om det å bo i fosterhjem.

Jeg fikk tilbakemelding fra 7 personer som ønsket en invitasjon med informasjon om studien. Av de 7, var det en som takket nei til deltagelse etter å ha mottatt informasjonsskrivet. De 6 andre takket ja. En av de 6, fikk jeg imidlertid aldri tak i for å lage en avtale om intervju. Jeg satt derfor igjen med 5 informanter; 2 jenter og 3 gutter.

3.3 Det kvalitative forskningsintervjuet

Som nevnt i innledningen av oppgava, har min nysgjerrighet vært rettet mot hvordan ungdommer har opplevd sine relasjoner i fosterhjem. Og jeg har ønsket å se på dette retrospektivt, altså i ettertid. Vi skaper mening gjennom våre fortellinger og jeg har ønsket å få tak i hvilke narrativer som fortelles, for selv å forstå. Med et slik utgangspunkt fant jeg intervjuformen hensiktsmessig.

Et kvalitativt forskningsintervju er i følge Kvale og Brinkmann (2009) et intervju hvor man har personlig kontakt med informanten og der det gis rom for en utdypende spørring der man kan lytte til deres opplevelser. Kunnskapen skapes i samspillet mellom personene. Det er flere former for intervjuer, og jeg har valgt å bruke en semistrukturert intervjuform. Det kjennetegnes ved at temaene er bestemt på forhånd, hvor jeg som intervjuer inntar en lyttende holdning overfor intervjupersonen, men styrer samtalen innenfor temaene. Formen kan ligne på en hverdagsamtale, men skiller seg fra det ved at intervjueren vet hva han vil og er ute etter. Målet er hele tiden å skape ny kunnskap (Kvale og Brinkmann 2009).

Jeg har lang erfaring med terapeutiske intervjuer, men liten erfaring fra forskningsintervju. Det kunne være en utfordring som det var viktig at jeg var oppmerksom på. En terapeutisk samtale har som mål å *skape endringsprosesser*, mens et forskningsintervju har som mål å *skape kunnskap*, om de fenomener som utforskes. Kvale og Brinkmann beskriver det som en *traveler* som går sammen med intervjupersonen, samtaler og spør og samler inn data, som han senere tolker og av det skaper ny kunnskap. Når ny kunnskap skapes, betyr det at det er intervjueren som endrer seg, i motsetning til i det terapeutiske intervjuet, hvor det er intervjupersonen som endrer seg.

Et forskningsintervju henter inspirasjon både fra fenomenologien og hermeneutikken. Fenomenologisk ved at vi ønsker å få tak i intervjupersonene subjektive opplevelse av et tema, og hermeneutisk ved at forståelsen konstrueres i en samhandling mellom intervjueren og den som intervjuer. Allerede ved transkripsjon skjer en fortolkning av det "sagte" ved at jeg fører det i pennen. Selv om jeg, til en viss grad, tar med latter og kremt og andre signaler, vil jeg aldri klare å gjenskape den muntlige samtalen. I analysen av teksten vil en narrativ forståelse legge vekt på at det handler mer om en samskaping enn at jeg som intervjuer passivt tar imot, og fortolker det mottatte.

Det stilles etiske krav til meg som forsker. Jeg kjenner feltet, og har med meg en forforståelse allerede i valg av tema for mitt forskningsprosjekt, noe som kan og trolig vil, påvirke prosessen fra intervju til presentasjon av funn. Dette drøfter jeg nærmere under kvalitetskrav.

Like viktig som hva som sies, er hva som ikke sies. En slik forståelse finner en også igjen innen narrativ terapi (White 2007; Lundby, 2009; Madigan, 2010) og framheves også av Mayo (Kvale og Brinkmann, 2009, 45). En fortelling er en fortelling om noe, men når du forteller om noe, er det noe annet du ikke forteller om. Derfor vil både det sagte og det usagte være betydningsfullt for min forståelse.

3.4 Intervjuguide og gjennomføring av intervjuene

Intervjuguiden (se vedlegg) ble utarbeidet før sommeren 2013 og lagt ved søknaden til NSD. Den var førende for selve intervjuet, men rekkefølgen på temaene kunne variere fra intervju til intervju. Også hvor mye tid som ble brukt på hvert tema, kunne variere. Som det framgår

av vedlegget, hadde jeg mange underspørsmål under de fleste temaene. Det var mest veiledende.

I utarbeidelsen av guiden, kontaktet jeg noen av mine kollegaer, og noen fosterfamilier (som ikke deltok i undersøkelsen), hvor jeg stilte følgende uformelle spørsmål; dersom du skal lese min oppgave om hvordan det har opplevdes å bo i et fosterhjem, hva ville du ønske å vite mer om? Jeg fikk god respons på dette, og noen av svarene har vært til stor inspirasjon for meg under utarbeidelsen av guiden.

Selve intervjuet foregikk der intervjupersonen selv opplevde det som mest passende eller behagelig for dem. Det betyr at fire av intervjuene foregikk hjemme hos den intervjuede, mens et intervju foregikk på min arbeidsplass på ettermiddagen. Av de fire som foregikk hjemme, ble to gjennomført på ettermiddagen, mens to ble gjennomført på dagtid.

Intervjuet ble tatt opp på bånd, og jeg gjorde avtale med intervjuerpersonene om at dersom det kom interessante opplysninger etter at båndopptagere var slått av, kunne jeg notere og bruke det. Det skjedde for en av informantene. Jeg fikk også tillatelse til å kontakte intervjuerpersonene i ettertid dersom jeg trengte utfyllende opplysninger.

Som intervjuer, var jeg inspirert av Elton Mayo's "*Method of Interviewing*" (Kvale og Brinkmann 2009, s. 45), som lister opp 6 punkter (fritt oversatt):

1. Gi hele oppmerksomheten din til intervjuerpersonene
2. Lytt – ikke snakk
3. Ikke argumenter – ikke gi råd
4. Lytt etter;
  - a. Hva han/hun vil si
  - b. Hva han/hun ikke vil si
  - c. Hva han/hun ikke kan si uten hjelp
5. Oppsummer innimellom , for å forsikre om at du har forstått riktig
6. Alt som blir sagt er konfidensielt

Under selv intervjuet, oppdaget jeg fort at selv om samtalen var om temaene, ble den mye friere enn jeg hadde tenkt. Slik sett tenker jeg den lå opp til det som beskrives innenfor det kvalitative intervjuet, som en prosess mellom to mennesker som i relasjon skaper ny forståelse (Kvale og Brinkmann 2009). Jeg oppdaget at rekkefølgen på temaene kunne være ulik fra person til person. Fortellingene de kom med, skapte innspill til nye spørsmål. Siden

jeg ikke var helt ukjent med deres historie – i grove trekk, var jeg ekstra oppmerksom på å ikke foregripe begivenheter eller bli styrende med tanke på hva jeg spesielt ønsket at de skulle fortelle om. Jeg prøvde å innta en såkalt "not-knowing" posisjon (ibid), slik den er beskrevet av Goolishian og Anderson (Hårtveit og Jensen, 2004, 61; Johnsen og Torsteinsson 2012, 153-154), som en posisjon hvor klienten vet best og hvor min posisjon blir mer nøytral, spørrende og nysgjerrig. Samtidig var jeg bevisst på at det ikke er helt mulig å gå inn i det uten en forforståelse."Not-knowing" må ikke forveksles med "know-nothing".

Jeg oppdaget også underveis i intervjuet, at mange av fortellingene gjorde meg oppriktig nysgjerrig. Det gjorde at jeg noen ganger ble mer terapeutisk i mine spørsmål. Jeg ble mer terapeut enn forsker, uten at jeg tenker det på noen måte var til hinder for fortellingene. Selve intervjuet tok ulik form med de ulike personene. Tidsmessig ble alle intervjuene gjennomført på ca en time. Noen av informantene var veldig fortellende og trengte kun et innspill før de fortalte lange og utfyllende historier. Mens andre intervjuer bar mer preg av spørsmål og svar. Og selv om Mayo (Kvale og Brinkmann 2002, 45) framhever lytting, mer enn å snakke, var det noen ganger en stor utfordring. Selv der jeg stilte spørsmålet; *"kan du fortelle mer om det?"* – ble fortellingen begrenset utfyllende.

Intervjuguiden ble utarbeidet på basis av innspill fra kollegaer, erfaringer fra eget arbeid, samt samtalemåter inspirert fra familierapien. Mangfoldet i inspirasjon var spennende, men gjorde guiden mindre presis på tema enn den kunne vært. Slik det ble nå, ble de ulike intervjuene springende og mer krevende å analysere. I ettertid ser jeg at jeg kunne kvalitetssjekket intervjuguiden bedre ved å gjennomføre prøveintervjuer og fått tilbakemeldinger på temaer, retninger, rekkefølge og andre forhold. Dette har ikke hatt noen innvirkning på resultatet, men mer på transkribering og selve analyseprosessen.

3.5 Analysemetoder

I analysen har jeg vært opptatt av resultatene, og å være tro mot narrative ved å la empirien tale for seg. Jeg har derfor ikke fulgt en metode helt oppskriftsmessig, men valgt å bli inspirert av ulike metoder. En av metodene er Interpretative Phenomenological Analysis (IPA)(Smith 2011), som jeg fikk kjennskap til gjennom kollegaer. IPA har elementer av både

fenomenologi, hermeneutikk og idiografi, ved at den søker den enkeltes opplevelse, men setter seg i en fortolkningsstilstand til intervjupersonens fortellinger.

"It can be said that the IPA researcher is engaged in a double hermeneutic because the researcher is trying to make sense of the participant trying to make sense of what is happening to them." (Smith, 2011, s. 3).

Idiografisk vitenskap går mer i dybden på enkeltfenomener, og IPA er opptatt av detaljene i fortellingene for å forstå hvordan disse skaper mening for akkurat denne personen. Det harmonerte med hva jeg tenkte å gjøre, gå inn i det enkeltes intervju og studere nærmere hva den enkelte snakker om. IPA har klare føringer for hvordan en skal gå fram i analysen av stoffet.

Som jeg kommer tilbake til i selve analyseprosessen, ble det nødvendig å se på flere metoder for å skape mening ut av stoffet. Jeg ble derfor opptatt av Grounded Theory (GT), og hvordan den kunne utfylle IPA og bistå meg i analysearbeidet. Grunntanken i GT er å skape ny kunnskap av det empiriske materialet, og ikke la seg styre av teorier i analysearbeidet (Nilssen, 2012). Det empiriske materialet skal tale til forskeren og komme opp med nye temaer. Ulvik (2007, s. 46) sier at GT, i nåtidens vitenskapsteoretisk språk, oppfordrer til dekonstruksjon. Skape ny teori av empirien. En dekonstruksjon kan skje gjennom å bryte ned stoffet til nøkkelord og temaer, ikke ulikt slik IPA oppfordrer til.

En utfordring var å få riktig avstand til stoffet. Gjennom å lese andre masteroppgaver, kom jeg over temaanalyse (Dallos og Vetere 2005). Dallos og Vetere (ibid) peker på at temaanalyse kan være en hjelp til å bestemme en bestemt trend eller retning i materialet. Det baserer seg på inntrykk mer enn å invitere til refleksjon. For meg ble det et viktig supplement i analysen. Det gjorde at jeg ble da mer opptatt av temaene i intervjuene. Jeg valgte å spørre meg selv; hva forteller de om? Hvordan forteller de om det? Jeg ble opptatt av fortellingene og det ga meg en avstand til stoffet som jeg trengte. Denne avstanden gjorde at jeg i større grad kunne nyttegjøre meg de ulike analysetrinnene fra både IPA og GT. Når det løsnet, kan det beskrives som en dans, fram og tilbake mellom empiri og metode. Analysen er derfor ikke "tro" mot en bestemt metode, men en reise mellom ulike metoder og med ulik avstand til stoffet; fra helhet til detaljer, fra perspektiv til nærhet.

3.6 Analyseprosessen

Det empiriske materialet ble lest flere ganger. Jeg vekslet mellom å lese alle intervjuene og å konsentrere meg om et intervju om gangen. Etter hvert opplevde jeg å få god kjennskap til fortellingen, men jeg kom også veldig nær personen og selve fortellingen, noe som skulle vise seg å bli en utfordring.

I tråd med metodene, leste jeg for å finne nøkkelord. Jeg plasserte teksten inn i et skjema, med plass for nøkkelord på en side og kommentarer og teorihenvvisninger på den andre siden. Jeg oppdaget at jeg fort strevde med å finne gode nøkkelord/nøkkelutsagn, dvs jeg fant mange nøkkelord, men det hjalp meg ikke videre i analysen. Jeg ble mer opptatt av selve analysemetoden enn fortellingen. Samtidig fikk jeg en slags lojalitet og nærhet til historien og til informantens utsagn, som hindret meg i å skape min egen forståelse av narrativene. Det å bli opptatt av noe, innebærer å bli mindre opptatt av noe annet.

Jeg møtte også utfordringen i å gå fra å være praktiker, til å angripe stoffet fra en forskerposisjon. Jeg gikk inn i stoffet og ble opptatt av å forklare ut fra et faglig perspektiv og begynte å angripe stoffet som praktiker, i stedet for å "lytte til" historien og prøve å forstå hva fortellingen handlet om.

Etter å ha jobbet meg gjennom intervjuene, opplevde jeg å være så langt nede i stoffet at jeg ikke klarte å frigjøre meg verken fra analysemetodene eller teksten. Jeg kom rett og slett ikke videre. Jeg opplevde ikke at jeg klarte å gjøre notater som ga meg et perspektiv på teksten og som gjorde at jeg fikk tak i hva fortellingene handlet om. Ingen temaer trådte fram. Selv om jeg kom opp med kategorier, følte jeg ikke noe eieforhold til dem og de ble utilstrekkelige i analysen. Jeg hadde for stor lojalitet til teksten og informantenes fortellinger og det hindret meg i min egen forståelse og i å "se" hva fortellingen handlet om.

Etter samtaler med min veileder, og en god kollega, som hadde lignende erfaringer godt i minne, fikk jeg hjelp til å tenke på en annen måte. Jeg kom til at jeg måtte analysere stoffet som fortellinger. Jeg gikk tilbake til mine egne spørsmål: Hva forteller de om? Hvordan forteller de om det? Jeg satte meg ned og skrev en side fra hvert intervju, med mine ord og min forståelse av hva de var opptatt av, hva jeg opplevde at historien handler om. Dette hjalp meg videre. Jeg hadde allerede notert mange nøkkelord, og nå fikk de en mening på en ny måte. Jeg kunne gå fram og tilbake mellom teori, metode og det empiriske materialet på en måte som gjorde at jeg kom opp med kategorier som ga mening i analysearbeidet.

Utgangspunktet mitt var å forstå opplevelsen av relasjon i fosterhjemmet, og det ble naturlig for meg å ta utgangspunkt i fortellingene. Fortellingene er rike på narrativer, og utfordringen nå ble å velge de tema som jeg ble mest opptatt. Narrativene og temaene er samskapt, og jeg ble opptatt av noe. En annen kunne blitt opptatt av noe annet. Det som trådte fram for meg, var familiediskursen. Ulvik (2007, 211) skriver at omsorgsarrangementet konstitueres allerede i språket, som en familielignende situasjon. Jeg har valgt å være tro mot det jeg selv ble opptatt av. Og det var særlig to ting jeg ble opptatt av,, fortellinger om tilhørighet og konteksten familie. Slik jeg leser teksten, framstår den som ulike fortellinger om å føle tilhørighet. Det er to hovedkapitler. Fortellinger om å skape seg innenfor en familiediskurs og fortellinger om selvforståelse. Det første hovedkapitlet er igjen delt inn i underkapitler. En av fortellingene skilte seg ut, ved at den tok utgangspunkt i det biologiske begrepet datter og jeg har valgt å presentere den for seg selv. En av fortellingene, kan forstås i lys av en kulturpsykologisk forståelsesmodell og blir også presentert for seg selv. Kapittel 4.1.3 er fortellinger om å konstituere seg som fosterbarn. Det presenterer jeg som årsaksforståelse, forventninger og selve prosessen med å gjøre seg til fosterbarn. Informantene snakker spesielt om kjærlighet og jeg har valgt å ha det som eget kapittel 4.1.4. Helt til sist presenterer jeg det andre hovedkapitlet, som jeg har kalt fortellinger om selvforståelse.

3.7 Kvalitetskrav og etiske betraktninger

Et kvalitativt intervju har visse kvalitetskrav knyttet til seg. Utvalget, i min undersøkelse, er lite, kun 5 informanter, og hvordan en skal vurdere selve studien, kan ses på to måter; krav til kvalitet i undersøkelsen og mulig generalisering. Jeg vil komme tilbake til mulig generalisering og anvendbarhet i oppsummeringen. Her vil jeg se nærmere på kvaliteten i studien.

Diskusjonen om hvorvidt kvalitativ forskning er egnet for å framskaffe gyldig empiri og kunnskapsresultater, har pågått i lang tid, og handler bl a om reliabilitet og validitet. Merrick (1999) reiser spørsmålet om det egentlig er relevant? I et kvalitativt forskningsintervju er man ikke ute etter å finne kunnskap, en er opptatt av at kunnskap skapes i samhandling mellom forsker og den som intervjues. I det ligger at det som skapes er det som gjelder. Det

kan ikke etterprøves på samme måte som kvantitative data kan, og i en slik kontekst kan en spørre om objektivitet i det hele tatt er mulig eller ønskelig (Kvale og Brinkmann, 2009).

Når man vil få fram den enkeltes mening om et fenomen, formes den opplevde virkelighet i møte mellom intervjuer og den som intervjues. Man samtaler om et fenomen, og i samtalen skapes ny kunnskap gjennom begges deltagelse (ibid). I et slikt møte har både intervjuer og den intervjuede med seg en forforståelse. Men Kvale og Brinkmann (ibid) mener det likevel er mulig å snakke om kvalitetskrav og de knytter det opp til håndverket, det å intervju. Da er det noen punkter som framstår som sentrale (Merrick, 1999; Kvale og Brinkmann, 2009).

For det første bør en kvalitativ intervjuprosess være gjennomsiktig og åpen. Måten dataene er framkommet på, bør være synlig for leseren, likeledes tolkning og framstilling av resultater. Det at hele prosessen er transparent, gjør det mulig for andre å følge den. Det er også viktig at forskeren er bevisst og klar på sin egen posisjon. I min undersøkelse er det fortellingen som er sentral, selv om intervjuene var ulike med tanke på grad av sammenhengende fortellinger. Jeg bruker bevisst direkte sitater i framstillingen, for å vise bakgrunnen for min forståelse, og jeg har samtidig et blikk på annen forskning mens jeg analyserer.

For det andre, snakker Merrick (1999, 31-32) om "reflexivity", et begrep som kan forstås som en erkjennelse av forforståelse og som innebærer en tydelig refleksjon rundt hvordan en håndterer innsamling av data, tolkning og framstilling. Det går klart fram i innledningen hva som er utgangspunkt for min undersøkelse og hva som er mitt ståsted. I tillegg opplyses deltagerne om dette i informasjonsskrivet og muntlig, både i avtale om intervju og før selv intervjuet starter. Jeg presenterer også min egen forforståelse oppgaven. Den er med meg i møtet med informantene, En forforståelse kan være både bevisst og ubevisst. Jeg har ikke brukt rådende diskurser som utgangspunkt for mine spørsmål, analyser eller tolkninger.

For det tredje snakker Merrick (ibid) om "representasjon", som kan forstås som at intervjuet og transkripsjonen ikke bare handler om å skrive ned det som sies, men er også en integrert prosess som konstituerer kunnskap av det som sies. Som jeg nevnte innledningsvis, finnes ikke kunnskapen – den skapes i samhandling. Hovedtingen er ikke å fange informantens stemme, men å belyse erfaringen personen bringer inn i intervjuet med meg. Dette vil, i en åpen og reflektert prosess, komme fram i analysen. Bruk av sitater, både mine spørsmål og informantens svar, vil være med å gi leseren større innsikt i selve intervjuprosessen. Måten spørsmål stilles på, vil også være med å forme svaret.

I mine intervjuer la jeg vekt på å re-sjekke utsagn, speile utsagn og gjenta. Samt følge opp svar med spørsmål fra andre vinkler. Kvale og Brinkmann (2009, 241-256) sier det er viktig å spørre; hva forteller intervjuperson om? Forteller hun om det jeg spør om? Teoretisere, ved stadig å spørre; hvordan vet vi det vi vet? De peker på at innen sosialkonstruksjonismen skapes og konstitueres sannhet i en dialog. Det er i kommunikasjonens form, med argumenter og motargumenter, at pålitelig kunnskap skapes (ibid).

Min studie representerer altså ingen "objektiv sannhet" om fosterhjemsoppholdet, men representerer en sannhet slik det ble skapt i samtalen. Sammen har vi produsert en tekst som jeg har analysert. Hensikten har vært induktiv, dvs at jeg har ønsket å tilføre ny forståelse til eksisterende kunnskap, basert på empiri. Resultatene er relatert til annen kunnskap innen samme tema, i den hensikt å undersøke om det bringer ny kunnskap inn eller nyanser av kunnskap inn i nåværende kunnskap på feltet. Dette vil jeg komme tilbake til i oppsummeringen.

3.8 Presentasjon av informantene

Som nevnt tidligere, er informantene rekruttert fra mitt eget fylke. Jeg har intervjuet fem ungdommer i alderen 20 til 27 år. Av hensyn til ungdommenes anonymitet, har jeg byttet om på navnene og alle enkelthendelser er ikke nødvendigvis knyttet til riktig navn i analysen. Dersom navnene teller opp, vil det også komme fram flere enn fem informanter. Det er med henblikk på anonymiteten til de som er intervjuet. Jeg kan ikke stå inne for faktiske opplysninger vedrørende lengde på opphold og evt årsak til plassering, der det kommer fram i teksten. Opplysningene jeg presenterer her, er basert på opplysninger de selv har gitt i intervjuet. Dette er bevisst, da jeg har vært opptatt av opplevelsen av relasjon, mer enn årsaker til plassering og varighet.

4 Framstilling av resultater

Slik jeg leser fortellingene, er det narrativ som går igjen. Som handler om "å høre til". Fortellingene er om hendelser og relasjoner, som jeg forstår som fortellinger om å skape tilhørighet til noen du flytter inn hos. Det er i relasjonene tilhørigheten skapes. På den måten kan "tilhørighet" forstås som et masternarrativ i intervjuene. Det har også inspirert til tittelen av oppgava. Mitt fokus vil være på relasjon, som et meningsskapende begrep for tilhørighet.

Bruner sier at innenfor et narrativt modus, er meninger og forforståelser en nødvendighet for å forstå (Bruner 1990). Det gjelder også i min framstilling og fortolkning av narrative. Min forforståelse er forankret i tilknytningsteorien, men som familieterapeut har jeg også en systemisk forståelse av relasjon og samspill.

Det fortelles ulike narrativer, som alle henspeiler på storyline om tilhørighet. Fenomenet "tilhørighet" snakkes fram i intervjuet med meg og skaper sin eksistens eller mening i samspillet mellom den intervjuede og meg som intervjuer. For å forstå bedre hva som ligger i fenomenet tilhørighet, har jeg delt det opp i undertemaer slik jeg opplever det snakkes fram i intervjuene. Fosterhjem som tiltak i offentlige dokumenter, henter sine begreper fra familiefeltet. Familie og familietermen er noe som går igjen i fortellingene. Man snakker om fosterfamilie, fosterfar, fostermor, fostersøsken.

Jeg bruker sitater aktivt i analysen, for å være lojal mot fortelleren. Men også for å gjøre mine analyser så transparente som mulig. Tegnene [...] foran eller etter sitatet, indikerer at noe er sagt i forkant eller etterkant av sitatet.

I den videre analysen bruker jeg begrepene narrativer, historier og fortellinger om hverandre.

4.1 Fortellinger om å skape seg selv innenfor en familiediskurs

Ulvik (2007, 211-236) skriver at når et barn plasseres i fosterhjem, skjer relasjonsutforming i en prosess som kan forstås som forhandlinger mellom fosterforeldre

og fosterbarnet. Utgangspunkt er ulike erfaringer og forventninger hos begge. Begge parter har meg seg sin forståelse av hva familie er. Når ungdommene flytter inn i fosterhjemmet, kommer de fra ulike andre tiltak. Noen kommer hjemmefra, noen fra institusjon og noen kommer fra beredskapshjem. Noen kommer også fra oppløste fosterhjem. Det betyr at de har med seg ulike ferdigheter og erfaringer, både om det å bo utenfor hjemmet og om voksne som støttepersoner. Det er i dette møtet de skal utforme sin relasjon. En slik ramme vil kunne tilby ulike subjektposisjoner og ulike begrensninger. Innenfor disse rammene snakker ungdommene fram seg selv. Ellingsen (2011) fant i sine studier at eldre fosterbarn bruker familietermen som, uavhengig av erfaring og formell relasjon. Det kan forstås som at de har en bred forståelse av hva som kan benevnes som familie.

4.1.1 Fortelling om å gjenskape seg som datter.

Ja det har kommet sånn.....sakte men sikkert etterpå. Jeg har egentlig trodd at....det var mamma og pappa som....at de ikke gadd noe mer, men jeg har skjønt nå som jeg har blitt voksen, at jeg var nok ganske vanskelig, en dritt unge rett og slett. Jeg var ikke noe snill.

Sitatet er hentet fra intervjuet med Nadia. Hun har bodd i fosterhjemmet siden hun var 4 år, og når hun blir 16, sier fosterforeldrene opp fosterhjemskontrakten. Når Nadia bruker begrepene mamma og pappa forteller det at hun har gjort fosterfamilien til et slektskapsforhold og på den måten inntatt posisjon som datter. På den måten snakker hun fram relasjonen som noe varig. Ulvik (2007, 211-213) skriver at selv om fosterhjem som tiltak har familieinstitusjon som modell, er det opp til partene å utforme relasjon i praksis. En slik relasjonsutforming er en prosess, og som kan forstås som forhandlinger mellom partene. Ved å fortelle seg som datter, sier Nadia også at dette er et assymmetrisk forhold. I en familiediskurs har voksne ansvar for barn og det eksisterer en storyline om en uoppsigelig relasjon. Når de sier opp fosterhjemsoppdraget, bryter de med storyline. Hun sier ingenting om hvordan hun begynte å bruke begrepene mamma og pappa, men det er grunn til å tro at det var en gjensidighet i forståelsen, en framforhandlet relasjon. Men relasjon er ikke noe som er definert en gang for alle. Og når konfliktene oppstår, skapes et behov for reforhandlinger. På den måten kan oppsigelsen av kontrakten forstås som et ønske fra fosterforeldrene om å reforhandle relasjon. I måten Nadia forteller på, ser hun seg

ikke som deltager i den prosessen. Hendelsen bryter med hennes forståelse av virkeligheten, og hun får behov for å skape forståelse og mening i det hun forteller som kaos i følelsene.

Nå som hun har blitt voksen, forteller hun seg fram som en drittunge. På den måten skaper hun mening til at de sa opp. Det var ikke det at de ikke orket, det var hun som var så vanskelig, hun var ikke snill. Hun forteller seg som årsaken til "bruddet". Senere i intervjuet forteller hun en tykkere historie for å støtte opp under forståelsen. Hun forteller at hun var pappas lille jente, pappa tok henne med på ting og at pappa var stolt av henne. Hun forteller om et nært og godt far-datter forhold, som vi kan kjenne igjen fra andre familiefortellinger. Slik hun forteller det nå, klarte hun å ødelegge det ved å være en drittunge.

Antonovsky (2000) sier at for å håndtere stressfulle hendelser som skjer i livet vårt, må hendelsen ha en logisk sammenheng, vi må kunne håndtere den og ha følelsen av å kunne påvirke. Han hevder også at det er viktig at en opplever å ha ressurser til rådighet for å kunne håndtere situasjoner. Nadia forteller flere steder i intervjuet at hun snakker med den nye fostermoren, for å forstå det som skjedde. For at en ny forståelse skal få plass og bli meningsfull, må hun gjenopprette den relasjon hun ser på som endret. Hun begynner å lete etter noe som kan forklare endringen i relasjon som førte til hendelsen om brudd.

Hun forteller om flere flyttinger fra voksne, voksne hun forteller som mamma og pappa. Fravær av biologiske foreldre, gjør at hun knytter seg til tilstedeværende voksne. Tilknytning er et biologisk behov, men hva en skal kalle hverandre i relasjon er noe det forhandles om. (Ulvik, 2007, 212-213). Nadia forteller at hun har alltid de gjort de voksne hun har bodd hos til mamma og pappa, i navnet. Det samme der hun bor nå, men slik hun forteller det, gjør hun de til mamma og pappa også i emosjonen.

Nå må hun flytte igjen. Hun forteller da fram sin egen oppvekst som et narrativ som kan forklare endringen i relasjon og som gjør at hun skaper mening i hendelsen. Hun kjenner ikke sin biologiske mamma, hun vet ikke hvem pappa er. Hun forteller om flere flyttinger og forstår det nå som å bli revet bort fra hjemmet sitt. Hun forteller om brutte relasjoner og fravær av biologiske foreldre. Hun forteller at hun er "kjempesårbar".

Nadias narrativ om årsaken til flytingen, kan forstås i lys av tilknytningsteori. Et barn som blir utsatt for omsorgssvikt tidlig i livet, står i fare for å utvikle manglende tilknytningsatferd. Det

kan hemme evnen til å utvikle relasjoner til andre mennesker (Schofield og Beek 2006; Kvello 2012). Barnet kan få vansker med å stole på voksne og må stadig forsikre seg om at det er ønsket. Hvorvidt hun snakker seg inn i en tilknytningsteoretisk modell fordi hun selv forstår det slik, eller om det skyldes "overført" kunnskapsforståelse fra voksne, forteller hun ikke noe om. I intervjuet forteller Nadia seg imidlertid inn i en slik forståelsesmodell;

[...] Jeg har jo snakket med [nye fostermor] om det her etterpå at jeg har vært litt sånn at jeg .....hvis noen sier det [trussel om å si opp kontrakten] så skal jeg virkelig teste det ut; ja er du virkelig glad i meg, det skal jeg sjekke, så jeg ble jo ikke noe snillere, men jeg ble ikke verre heller, jeg fortsatte vel bare.

Det å teste ut og bli testet, er et narrativ de fleste fosterforeldre vil kjenne igjen. Slik sett forteller Nadia innenfor en barnevernsdiskurs, selv om hun egentlig ser seg selv som datter og ikke fosterbarn. Men det er i ettertid hun skaper forståelse for hendelsen ved å fortelle seg innenfor diskursen om tilknytning. Ved å forklare hendelsen på denne måten, gir det legitimitet til å gjenskape virkeligheten slik hun forstod den. Hun er en drittunge, men forklarer det med ytre årsaker. Hun forteller det innenfor en kjent diskurs om tilknytning. På den måten gjør hun seg til "offer" og plasserer seg i en posisjon som en som trenger omsorg. Det kan ses på som at hun starter på et prosjekt om å gjenskape tilhørighet til familien.

En annen måte å forstå Nadias fortelling på, er et narrativ om en datter som er så vanskelig at de ikke kan ha henne. I en slik forståelse kan hun fremdeles ha en relasjon som datter. Det at en kontrakt er sagt opp har imidlertid endret virkeligheten. De har blitt fosterforeldre og hun har blitt fosterbarn. En fosterdatter er en kontrakt som kan sies opp, datter er en varig relasjon. For å gjenopprette en relasjon som datter, må hun gi hendelsen en ny forståelse.

"[...] fordi hadde jeg fortsatt å bo der, så hadde en av oss vært – eller nesten – vært død, eller så hadde vi i hvert fall ikke vært venner."

Ved å fortelle seg som så vanskelig, gir hun samtidig anerkjennelse til foreldrenes handling. Det stod om liv. I en slik forståelse blir foreldrenes handling både forståelig og riktig. Det handlet om å redde liv, eller i hvert fall vennskap. De handler slik gode foreldre skal gjøre når noe alvorlig er i ferd med å skje; de tar ansvar. Det er ikke fosterbarnet Nadia som gjorde at mamma og pappa ikke orket mer, men en tenåringsdatter som var i ferd med å ødelegge familien.

Bruner bruker uttrykket "narrative truth", om fortellinger som er sann på sine egne premisser (Ulvik 2007, 144). Nadia vet hun er et fosterbarn. Hun er trolig også kjent med fordeling av roller som barn og voksne og voksnes ansvar i oppdragelsen av barn. Forståelsen av hva som førte til flyttingen, vil være subjektiv, men slik jeg forstår Nadia, skaper hun sitt eget "narrative truth" ved å forstå hendelsen på en ny måte. I det narrative gjøres fosterforeldrene til ansvarlige voksne mens hun gjør seg selv til en drittunge. Men hun gir seg selv en viss legitimitet til å være en drittunge, ved å fortelle seg inn i diskursen om tilknytning. Det gjør det mulig å be fosterforeldrene om unnskyldning, . *"Jeg har sagt til mamma og pappa i dag, jeg har bedt dem om unnskyldning, ordentlig, unnskyldning for hvordan jeg oppførte meg."*

Slik Nadia forteller, har hun gjenskapet foreldre til foreldre ved å fortelle dem som ansvarlige voksne. Men rollen og relasjon som datter og foreldre angir ikke nødvendigvis emosjonene i relasjonen. I måten hun forteller på, må hun nå gjenskape de emosjonelle båndene.

Men – da gråt han, når jeg skulle dra, da jeg og nye fosterfar satte oss i bilen og skulle kjøre til det nye fosterhjemmet. Og da fikk jeg lissom sånn; ååå du er jo glad i meg. Åååå jeg fikk jo vite etterpå, når jeg snakke med mamma etterpå, at ho dro – for ho orka ikke, fordi jeg var barnet hennes, og ho skulle sende meg bort og ho, ho sa at; jeg orka ikke se det. Så det var ikke det at ho ikke brydde seg, ho rett og slett bare klarte ikke.

Når fosterfar gråter forteller hun det som at han er glad i henne. Hun skaper en forståelse av gråten som gir mening til hennes prosjekt om å gjenskape den emosjonelle relasjon.

Mammas fravær skyldes ikke at hun gir blaffen, at hun ikke bryr seg, men det skyldes derimot at hun bryr seg så veldig at hun ikke orker å være der. Hun reformulerer mammas handlinger slik at det blir mulig å gjenskape den emosjonelle relasjon også til mamma.

Senere i intervjuet forteller hun fram en ny virkelighet som gir mening i kaoset *"ok om du hadde vært en drittunge og derfor ikke kan bo der, men de betyr ikke at døm ikke er glad i deg."*

Nadia flytter inn i et nytt fosterhjem. Slik Nadia forteller om sin nye fostermor, blir hun den ressursen Antonovsky (2000) beskriver som viktig for følelsen av å kunne håndtere kaoset. Hun tilbys en posisjon som besøkende i det nye fosterhjemmet, et sted hun kan bo på hybel

og få hjelp av de voksne. Det skiller seg fra slik hun hadde det i det andre fosterhjemmet, hvor relasjonene var assymmetrisk, hvor de voksne hadde ansvar for barn. Når jeg ønsker å vite mer om hvordan det var i det nye fosterhjemmet, forteller hun likevel det fram som en familie. Det kan forstås ut fra Nadias tidligere fortellinger. Hun løser sine mange flyttinger ved å gjøre de voksne til foreldre. Samtidig som hun bor der, utfører hun sitt prosjekt med å gjenskepe tilhørighet til de hun kaller mamma og pappa.

Hva som gjør mammaer og pappaer til det de er for Nadia, kan forstås ulikt. Slik hun forteller om de opprinnelige fosterforeldrene, er det en historie som ligner på det biologiske slektskapsforholdet. Om følelsen av tilknytning, "pappas lille jente", skolevennene som reagerer med; " [...] nei herregud det er ikke sånn, mammaen og pappen ville gjort sånn, [...]". Hun omtaler dem sågar som "hjertemamma og pappa".

De nye fosterforeldrene gis en annen rolle i kraft av hva de gjør, hun forteller seg selv som fosterbarn, men likevel forteller hun de som noe annet og mer enn fosterforeldre. Det er ikke gitt hva som er Nadias prosjekt, men i fortellingen skaper hun seg en ny familie. Ulvik (211-236) forteller hvordan fosterforeldre og fosterbarn selv må utforme hva slags relasjon de skal ha.

De er ikke bare de jeg bodde hos, jeg er på middager der, jeg er på bursdager, konfirmasjon, begravelser – de er blitt familien min, og det tror jeg ikke alle får. Jeg tror, på en måte, de får litt mer av den at; disse folka får du være ungdom hos og så flytter du ut når du blir 18-19. Og så kanskje får døm et postkort en gang i året. Jeg tenker at det har vært forskjellen på.....meg da. Det var følelser, det var en familie, det var ikke bare et sted jeg hadde et rom.

I måten å fortelle på, er det de "vanlige" familietingene som gjør dem spesielle. Det kan forstås som at hun vet at hun er et fosterbarn, men ved at de tar henne med i de vanlige familietingene, forstår hun de som noe annet enn fosterforeldre og hun noe annet enn fosterdatter. Men "foreldre" kan det bare være et sett av i Nadias forståelse. Hun har en mamma og hun har en pappa og hun er noens datter, slik hun forteller om seg selv. For å få plass til en ny familie, henter hun andre begreper fra familiediskursen og gjør dem til steforeldre; " så jeg har fått en ekstra familie. Jeg kaller jo [de] for steforeldrene mine."

4.1.2 Fortellinger om fosterfamilien som utviklingsarena

Fosterfamilie er i språket en familielignende institusjon og i rollen som foreldre ligger det å ha en oppdragerrolle, som bla innebærer læring av ferdigheter. En kan derfor forstå det slik at fosterfamilien gis språklig legitimitet til å utøve utviklingsstøttende aktivitet. I intervjuene fortelles flere narrativer om både normbasert læring, hendelser som kan forstås mer som oppdragelse og forberedelse til voksenlivet. I måten de forteller om disse hendelsene på, snakker deg seg innenfor både en kulturpsykologisk utviklingsmodell og en tilknytningsorientert utviklingsmodell. Jeg har valgt å se hva de forteller om og hvordan det forteller om det. Jeg har valgt å bruke utsagnet "fosterfamilien som utviklingsarena" som analytisk begrep.

" Livet mitt starta egentlig her, kan du si".

Sitatet er henta fra Jens sin fortelling. I den forteller han at livet starta når han kom til fosterfamilien, og forstår han som at det var der han lærte det han forteller som grunnleggende ferdigheter i livet. *" Ja...sånn som – du hilser på folk, si takk – for eksempel, sånne ting da."* Det var også her han for første gang følte kjærlighet. *" [...] det var første gang jeg fikk kjærlighet da, rett og slett. Følte at noen ville ha meg her da."*

Han følte seg ønsket. Jens forteller om trygghet, bli tatt vare på, bli smurt matpakke, lære forskjell på rett og galt, kjente begreper innenfor det vi tenker på som oppdragelse, innenfor en familiesetting. Jens forteller at fosterfar tok han med på aktiviteter, at de gjorde ting sammen bare de to. *"[...] og...første gang jeg fikk være med på ting da, med en annen mann da, så...ellers har det kun vært kvinner rundt meg og...ellers...vært alene"*. Jens snakker om det å gjøre ting sammen med en annen mann, som betydningsfullt for han. I måten han snakker på, gjør han fosterfar til en modell for læring.

Vi kan forstå Jens sin fortelling i lys av Vygotsky (Skodvin 2006), som hevder at mennesket tilegner seg nye aktiviteter ved å ta i bruk kulturelle verktøy som overleveres. Menneskelig aktivitet og væremåter overføres via biologisk arv men også via kulturell arv. Bruner bruker begrepet Scaffolding (ibid), i betydningen av at voksenstøtte i utviklingen fungerer som et stillas, en støtte, i et barns utvikling. Barnet utvikler nye ferdigheter ved å være sammen med voksne, se hva de gjør og lære av andre. Ferdigheter overføres.

Jens forteller også om at han fikk grenser, og om hvordan fosterforeldrene stoppet han når han gjorde ting som ikke var bra.

” Før, så var det ingen som stoppa meg, ingen som sa at; du kan ikke gjøre sånn. Bla – jeg slåss, jeg stjal i butikker og..... For meg så var det vanlig det, det var ingen som hadde sagt; du kan ikke gjøre det. Det var ingen som sa at det er dumt å være tyv for da havner du i fengsel, men det var mer som en lek egentlig, verden var en lek.”

Det å sette grenser, inngår også i rollen som foreldre. Jens forteller at han forstod ikke den gang hvordan det ville gå dersom han fortsatt med sine aktiviteter. Ingen hadde stoppet han før, satt grenser, fortalt forskjell på rett og galt. For han var dette en lek, og en måte å få anerkjennelse blant venner på. Han forteller at det å ha en status i vennegjengen, får større og større betydning for hvordan han lever livet sitt. Dette finner vi igjen i en del forskning. (Rutter 1999; Hengeler og Sheidow 2003).

I intervjuet forteller han hvordan fosterforeldre fikk han til å levere tilbake stjålne ting, betale og bli trukket i ukelønn, be om unnskyldning når han hadde slåss. Og i fortellingene er fosterfar alltid med. Jens forteller om dette som å lære seg samfunnets normer og regler.

”Fosterforeldrene mine tok tak i ting som da .....skal vi si....ikke passa inn i normene da, gå på skolen og.....de gjorde det til en viktig del av livet mitt da, det å møte gjøre ting rett og slett.”

I begynnelsen av intervjuet forteller Jens om hvordan de brukte belønning og straff, slik han forteller det, for å regulere det han gjorde. Senere bruker han ordet konsekvenser. Når jeg kommenterer det, sier Jens;

”Nei....det....kan være jeg kunne bruke samme ord...men....i begynnelsen var det sånn at det her ble opplevd som straff, nå blir jeg straffa, jeg får ikke jeg lov til å være ute og gjøre det jeg vil. Men senere så fant jeg ut at det her var konsekvenser for mine egne handlinger da.”

I måten Jens forteller på, ser han at det han gjør har konsekvenser. Både for han selv og andre. Straff gjør at han ikke får goder, det fører til at han ikke får ting han har lyst på eller lyst til å gjøre. Noe som er dumt for han selv. Når han gjør det om til konsekvenser, forstår jeg Jens som at han forteller seg som en aktør i samfunnet. Han blir en samspiller med omgivelsene. Livet er ikke lenger bare en lek, det gir han ansvar, men også plikter. Han gir seg selv betydning. Og det gjør at han forstår mer av hvordan ting henger sammen. Han forteller at butikken kan gå dårlig dersom han stjeler, og viser på den måten en forståelse for

at han handlinger er betydningsfulle for andre. Han lærer også om å tilgi og å bli tilgitt. Første gang han stjal, og måtte levere tilbake det han stjal og betale for seg, forteller han at butikkeieren tilga han. Det var en ny opplevelse for Jens.

"Det var.....det.....enkleste er vel å si at det var som en stein ble tatt fra hjertet mitt da."

Måten Jens forteller på, gjør at han skaper seg et nytt "selv".

Bruner (Jansen 2013, 36-37) hevder at "self-making" er en narrativ kunstform. Gjennom narrativer skaper vi oss selv. Det er behørig presentert tidligere i oppgaven. I Jens sitt tilfelle fortelles historien til meg, lenge etter hendelsene har forteller om. Det må ikke forstås som at det er først nå han skaper sitt selv. Men mer som å opprettholde et selv. Narrativer skaper mening, men opprettholder også mening. Og når Jens forteller historien til meg, kan det forstås som å støtte opp om en alternativ historie som gjøres tykkere.

Hendelsene Jens forteller om, skjer i samhandling med andre. Det er samtalen med fosterfar, samtalen med butikkeieren, de verbale og de ikke-verbale fortellingene. Det er i disse narrative det kan forstås som at Jens skaper seg et nytt selv.

4.1.3 Fortelling om å konstituere seg som fosterbarn

Det å være et fosterbarn, er en konstruksjon som bryter med det vanlige. Når barnet flytter inn i familien, må det finne sin plass, sin posisjon, i familiesystemet. Familien består allerede av noen medlemmer, og hvilken posisjon i familien som er ledig og som tilbys, avhenger av familien men også barnet, ved at det har med seg noen erfaringer og forforståelse som påvirker deres forventninger. På den måten skapes rollen som fosterbarn i en sirkulær prosess mellom familien og fosterbarnet. Å flytte ut fra foreldrehjemmet og inn hos andre, kan være en traumatisk prosess for barn. Som de kan forstå annerledes enn voksne. I prosessen med å konstituere seg i fosterhjemmet har jeg valgt å analysere det ut fra forståelse av årsak, forventninger og forhandlinger om hva de skal være for hverandre.

Årsaksforklaringer som betydning for forståelsen

En flyttenarrativ har en nåtid og en fortid. I mine intervjuer forteller de at de forstod flyttingen annerledes den gang. Alle forteller idag at det var det beste. Hvordan de forstod det den gang, hadde betydning når de skulle skape seg som fosterbarn i familien. Lene forteller at hun var på ferie. Hun flyttet først i beredskapshjem og etter kort tid flyttet hun i fosterhjem. Hun forteller at hun forstod ikke hvorfor hun måtte flytte. Hun hadde det fint hjemme.

G: Men du var lei deg sier du, fordi du hadde lyst til å reise hjem til mamma og pappa?

L: Ja. Selvfølgelig.

G: Du tenkte ikke det at....det at noen tenkte at du ikke kunne bo der....

L: Det fant jeg veldig ulogisk. Det skjønte jeg ikke hvorfor noen kunne mene.

G: Men når de forklarte deg at du ikke kunne bo der, eller ble du forklart hvorfor du ikke kunne bo der, hjemme?

L: Ehhh...ja det kan godt hende, jeg husker ikke at jeg har blitt fortalt det, men det gjorde jeg sikkert. Men akkurat den dagen kan det hende de sa masse jeg ikke fikk med meg i det hele tatt.

I denne måten å snakke på, forteller Lene seg inn i en kulturell forståelse om at foreldre og barn hører sammen, og hennes forståelse av virkeligheten hjemme er ikke i overensstemmelse med barnevernet sin forståelse. Det er også interessant å se det Lene svarer i siste setning; hun forteller i dag at hun trolig fikk en forklaring, men at det ikke var bevisst hos henne den gang. Fra traumeforskningen vet vi at i en kaotisk situasjon, hvor barn har vansker med å skape mening og forståelse, er det de mest nærliggende forklaringene du husker. "Hva skal skje med meg nå". Årsaksforklaringene blir borte (Hart og Grøhn 2011; Ruud 2011). I en slik forståelse blir Lenes virkelighet at hun skal flytte til et hjem, hun egentlig ikke vil flytte til. Hun kan fortelle om hendelser hjemme, høytlydt kringling, at de planlegger å rømme sammen med Lene, banker på vinduet om natta. Men der og da er det ikke det hun tenker på, for henne er det helt naturlig at en skal bo med sine foreldre. Det kan forstås på flere måter. Som barn har du lyst til å være sammen med mamma og pappa. Å bo sammen med mamma og pappa er "det vanlige" i samfunnet og det kan forstås som det er "vanligheten" lene søker.

Men det kan også forstås på en annen måte. Det kan være hun hadde en forståelse for at det ikke var helt bra hjemme, men at frykten for det ukjente, hva kommer jeg til, nye venner,

ny skole, var større. Jeg blir et fosterbarn, jeg må skape meg en ny identitet, finne meg en ny plass. Hvor skal jeg bo? Det er denne forforståelsen Lene møter fosterforeldrene med og skal utforme sin relasjon sammen med.

Jens forteller at han ikke trivdes hjemme, det var ikke et godt sted å bo, og han var mye ute, også om natta. Samtidig savnet han mamma, han ville være hos mamma. Dette skaper et vanskelig dilemma for en gutt på 11 år. Lojaliteten til mamma eller lojaliteten til seg selv. I dette bildet skal han skape seg et nytt hjem. I motsetning til Lene, forstod Jens hvorfor han måtte flytte, han både ville og ikke ville. Han voks opp med vold og rus, og opplevde at særlig mamma ble utsatt for mye vold. Men også at han selv ble utsatt for vold av mamma.

"Ja jeg savna mamma. Uansett....det...er familien, en vil tilbake egentlig"

Slik Jens forteller, er familien det viktigste og toleransen overfor det han bodde i og mamma, var stor. Jens snakker fram den samme kulturelle storyline som Lene, om foreldre og barn som hører sammen. Alle barn har behov for å føle trygghet, voksne du kan henvende deg til og støtte deg til. Jens hadde ingen andre, og mamma ble den han søkte til. Behovet for en trygg havn er grunnleggende hos alle mennesker, uansett alder. Det vanskelige er, når det en opplever som en trygg havn også er det som utsetter en for fare. Slik Jens forteller, skaper det en ambivalens hos han.

Men det er også mulig å forstå Jens ut fra begrepet parentifisering. Parentifisering kan forstås som når barn og unge tildeles roller som kulturelt sett utføres av voksne (Jansen 2013, 146). Jens forteller at han er bekymret for mamma, hvordan hun har det. En slik bekymring kan føre til at han føler han må passe på mamma. Ellingsen, Schemmings og Størksen (2011) peker på at barn i familier hvor særlig mamma blir utsatt for vold, utvikler en sterk bekymring for mor, en ønske om å beskytte og passe på mamma. Mamma ble utsatt for vold, og ved at Jens bodde et annet sted visste han ikke hvordan mamma hadde det, hva som skjedde med mamma og han kunne ikke beskytte henne. *"Jeg var veldig nysgjerrig på det. Jeg ville vite hvordan hun hadde det, jeg ville møte henne hele tida, men...ho hadde det jo bra – for så vidt."*

I tillegg hadde Jens en lillesøster som bodde hjemme, som han var bekymret for. Under hele oppholdet i fosterhjemmet forteller han at han tenkte på mamma og på lillesøster, og ville stadig ha kontakt og vite. Hvordan Jens forteller om mamma, viser at han var glad i henne og savnet henne. På tross av hvordan han hadde det hjemme. Mamma var verd å elske selv om hun hadde begått feiltrinn som oppdrager. Ulvik (2007, 151 og 152) peker på hvordan barn kan skape seg flere tilhørigheter og at barn gir seg selv lov til å elske en forelder selv om den er opphavet til overgrep.

Når Terje flyttet hjemmefra, var det en villet og planlagt handling. Han var 17 år og hadde til og med selv funnet det beredskapshjemmet han ville bo i. Terje forteller at han hadde tenkt på det lenge. Han hadde rasjonelle argumenter for at han ikke kunne bo hjemme, og forteller bla om at han trengte en strukturert hverdag pga av at han tok medisiner. I tillegg forteller han mamma som syk, og at hun trengte ro. Ved at han flytter, vil det føre til mindre bråk hjemme og mer ro for mor. Han drøfter tankene sine med mor og de tar avgjørelsen sammen. Terje forteller seg som en ansvarlig og moden gutt, som selv tar avgjørelsen.

Forventninger til det å bli plassert

Da Lene flyttet i fosterhjemmet, kom hun fra et beredskapshjem. Der trivdes hun ikke, hun forteller de som annerledes enn henne. Hun sammenligner med hvordan hun hadde det hjemme. Hjemme var det på den måten, her var det annerledes. Når hun da skulle flytte i fosterhjem, var det med en viss forventning om at det skulle være annerledes enn i beredskapshjemmet.

Jeg husker veldig godt at bildene, det gjorde i hvert fall et veldig godt inntrykk. Ehhh og så husker jeg at når de tok bilder så var det ikke sånn, ...jeg var veldig opptatt at det ikke skulle være helt sånn stilrent der. Og det var det ikke der, så det husker jeg at jeg la merke til. At det lå lissom en avis på bordet selv om de tok bilder på en måte.

Lene forteller at hun følte hun levde på lånt tid. Hun sier ikke hva som ligger i det, men hun fortsetter med å si; "For man savner jo et sted hvor man kan føle seg hjemme." Slik jeg forstår Lene, har hun en rastløshet i seg. Å leve på lånt tid, kan bety at tiden "går fra deg", og

hun savner å føle seg hjemme et sted. I denne måten å snakke på, sier Lene at hun ikke har et slik hjem i dag. Samtidig har hun fortalt at hun ikke forstår hvorfor hun ikke kan bo hjemme. I beredskapshjemmet var de annerledes enn henne, de gjorde andre ting enn hun var vant med, hadde andre verdier og hun sier *”jeg kunne ikke vært datteren deres”*. Et sted man føler seg hjemme er et sted hvor man kan være en datter og hvor det er slik hun er vant til. Hun snakker seg da tilbake til foreldrene, det er der hun har skapt det som hun er vant til.

Forventninger vil være styrt av tidligere erfaringer, selvforståelse, og til dels diskursen om medvirkning. I mine intervjuer finner jeg også at forståelsen av plassering og savnet etter det vanlige, har stor plass hos ungdommene. Samtidig er det en grunn til at de ikke kan bo hjemme. Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter (2013) finner at årsaken til de fleste plasseringer er knyttet til foreldrene og/eller omsorgssituasjon, men at en må gå ut fra at de fleste barn og unge som plasseres har utviklet vansker på grunn av dette.

I dette bildet skal de selv medvirke til å finne riktig fosterhjem og bidra til en vellykket plassering. Det hviler et stort ansvar på de voksne som samtaler med barnet eller den unge. I mine intervjuer forteller flere av dem om forventninger knyttet til ytre og materielle faktorer. Lene var opptatt av at de hadde Mercedes, for det hadde hennes pappa. Da Emil ble plassert i fosterhjem i Byen, etter å ha bodd på institusjon, forteller han en lignende historie.

Det var....fint hus og fin bil og..... Akkurat den tiden tror jeg at jeg tenkte mer fin bil og fint hus og har dømt det – har dømt det – lissom, får jeg pent rom – får jeg ditten, jeg tenkte på det – jeg tenkte egentlig ikke på ; hvordan er familien – når jeg møter dem. Jeg tenkte litt på det men – jeg tenkte lissom.....herregud jeg kan vel bare sitter for meg sjæl og bare være rolig lissom. Jeg tenkte bare, dømt må ha fin bil fin datten lissom.

Alle mine informanter forteller om forventninger om hvordan fosterhjemmet skal være, og hvor det skal være. Og narrative inneholder fortellinger om faktorer som by eller land, dyr eller ikke dyr, type rom, hus og bil. Det må ikke forstås som at andre forhold ikke er viktig, men når du er ung og skal flytte, og er i en lojalitetskonflikt, er det mulig å forstå at det er vanskelig å vite hva du skal og kan forvente.

Leon uttrykker det slik da han flyttet ut av fosterhjemmet; *”Jeg følte.....jeg var jo ung, jeg gikk i 7 eller 8 klasse og du vet ikke alltid livet da lissom, så jeg følte at jeg.....måtte bort.”*

Ellingsen, Schemmings og Størksen (2011, 315) finner i sin studie at dersom fosterforeldrene og fosterbarnet kjenner hverandre på forhånd, øker sjansene for at plasseringen vil vare. Det kan forstås ut fra et tilhørighetsperspektiv. Som jeg kommer til i neste underkapittel, er det opp til partene å utforme relasjon, og hva du har med deg av forforståelse og hvordan du forstår flyttingen, vil påvirke relasjonen. Og fosterforeldre møter også med sin forforståelse og forventning om hva fosterforeldreskapet skal være for dem. Dersom den betyr at her vil du ikke være, vanskeliggjør det å bygge en god relasjon. Både Emil og Lene fremmer viktigheten av utgangspunktet "å ville ha hverandre". I forskningsrapporten Fosterhjem for barns behov (Backe-Hansen, Havik og Grønningsæter 2013, 101-102), forteller fosterbarn ulike historier om flyttinger og medvirkning. Og det er ikke entydige forståelser av hvordan det skal være. Det er individuelle historier og de finner også at vurderingene er annerledes i ettertid enn de var den gangen. Noe også jeg finner i mine intervjuer. Individuell tilpasning er viktig.

Da Emil besøkte det siste fosterhjemmet for første gang, forteller han at begge parter skulle få tenkepause før de bestemte seg. I intervjusituasjon slo min forforståelse inn, og jeg tenkte på utsagnet til Emil som en objektivisering av han. Jeg ble derfor nysgjerrig og spurte hvordan han opplevde det?

Det er jo fantastisk. Hvis du ikke liker noen, så må du ikke ta inn den personen, eller om du føler personen ikke passer inn da, så må du ikke så må du ikke ta inn personen bare pga at du skal få lønn for det.

Dette var Emils fjerde flytting, og han forteller at nå tenker han annerledes nå enn han gjorde før. Sist var han opptatt av bilen, huset, rommet. Han fortalte at han trengte ikke kjærligheten deres, for det fikk han andre steder. Men han gjør nye erfaringer om hva som er viktig for han. Når han møter det siste fosterhjemmet, har det endret hans forståelse av hva som er viktig for han.

G: Hva slags bil og hus hadde disse her?

E: De hadde en fin.....de hadde bare en bil den tiden, og så....da jeg flytta dit så tenkte jeg faktisk ikke på noe bil eller noe, for da tenkte jeg at jeg skal bo et bra sted

Forhandlinger om relasjon og hvem vi skal være for hverandre

Når en ungdom flytter i fosterhjem, skal han/hun finne sin plass, og utforme sitt forhold til de andre i familiesystemet. Her er det mange faktorer som spiller med i utformingen. Ungdommens alder og tidligere relasjonshistorikk, fosterforeldres eget fosterforeldreskap og ikke minst forventninger, fra begge parter. I tillegg viste jeg i et tidligere delkapittel om årsaksforklaringer, at hvordan du selv forstår flyttingen, er viktig. Dette er det forsket på og skrevet en del om (Ulvik 2007; Ruud 2011; Jansen 2013 m fl; se kap 1.4).

Ulvik (id, 215) har valgt å bruke begrepet *relasjonsforhandlinger*, for å få øye på ungdommen som intensjonale subjekter i en slik prosess. I det ligger at de tenker, vurderer, ønsker og handler. Relasjonsforhandling er et godt begrep, men får ikke så godt fram betydningen av det ubevisste i et samspill. Gergen trekker fram at mening skapes gjennom språket, i et sosialt fellesskap, Vi konstruerer virkeligheten gjennom sosial samhandling (Hårtveit og Jensen 2002, 60-61). Vi bruker ofte begrepet *bevisst eller ubevisst*, for å få fram at ikke alt vi gjør er bevisst intensjonalt. Hermeneutikken bruker begrepene forståelseshorisont og fordom, som mer eller mindre bevisste oppfatninger og holdninger. Når jeg da i det videre velger å bruke forhandlingsbegrepet, er det i en forståelse av ungdommen som intensjonalt subjekt men også styrt av ubevisste holdninger og oppfatninger.

Ja jeg visste jo godt hvordan det var å bo i .....jeg visste jo godt hvordan det skulle være, for jeg hadde mange venner og hadde vært hos dem og vet lissom hvordan det skal være da. Og jeg så jo at, familie – døm var jo bra mot hverandre, men måten de tok imot meg på det var ikke slik. Fordi døm så på meg som – du er på en måte et fosterbarn, og det jeg la merke til også – døm fosterbarna som hadde bodd der før, ingen av døm var på besøk der på 1,5 år – 1 eller 2 år eller noe, ingen av døm kom på besøk eller gjorde noe

Sitatet er hentet fra intervjuet med Emil. I det han sier forteller han at han har forventninger til hvordan det skal være, han har skapt seg en forståelse av hvordan det er å bo i en familie. Og forståelsen finner han i det han har sett hos andre. Slik Emil forteller det, ble han tatt imot annerledes enn slik han hadde en forventning om. I dette sitatet sier han ikke hva som ligger i annerledesheten, men han forklarer det som å bli tatt imot som et fosterbarn. I det ligger en storyline om at fosterbarn ikke blir behandlet bra. Det er en slags underliggende

mytefortelling, nærmest som den onde stemoren⁵. Han sier ikke hva han legger i å være "bra mot hverandre". Slik sett er hans narrativ en fortelling om det ubevisste, om "følelsen av noe" mer enn noe konkret. Vi kan alle kjenne igjen følelsen Emil snakker om, dette "noe" som ikke kan forklares. Han henter legitimitet for utsagnet ved å vise til andre fosterbarn. Han lager seg en forståelse om at et sted en ikke ønsker å komme tilbake til, besøke, er ikke godt sted å være. I måten han sier det på, gjør han andre fosterbarn og deres manglende besøk etter utflytting, til en bekreftelse av og noe som gir legitimitet til hans følelser.

Men noe gjør at Emil velger å bli boende.

Men så var jeg i møte med barnevernet, døm kom – døm kom til oss. Og så var vi på møte lissom, så var jeg på møte da, og så snakke vi om litt av hvert og sånn, jeg sa ikke til dem lissom jeg sa bare ; ja ja – jeg har det greit jeg. Jeg fortalte egentlig ikke noe, fordi jeg likte vennene mine, jeg likte stedet og ...jeg spilte på førstelaget og ....jeg gjorde det veldig bra og jeg skårte mange mål og.....alt gikk egentlig veldig bra.

Slik Emil forteller det, må han foreta et valg. Dersom han sier fra til barneverntjenesten kan det bety at han må flytte. Det fører til at han vil miste gode venner, en god skole og stå i fare for å ødelegge idrettskarrieren. Dersom han skal beholde vennene, skolen og idretten, må han bli boende selv om det ikke er et godt sted å bo. I denne situasjon, velger han å bli boende. Det Emil forteller om, kan forstås som et narrativ om at noe er "godt nok". "Jeg ønsker meg dette, men får kun dette. Men fordi jeg får det andre, godtar jeg det". Helt fra han flytta inn, forteller Emil et slik narrativ. Vi kjenner ikke fosterforeldrenes narrativ, og kan derfor kun forstå det slik Emil forstår det. Det vi vet er at det kan være utfordrende for fosterforeldre som tar imot ungdommer. De har lengre relasjonserfaring og er i en prosess mot selvstendighet.

Fosterforeldre og fosterbarn må selv utforme innholdet i relasjon, hva de skal være for hverandre. Emil sier; " du kan ikke få en sønn til å la han gjøre som han vil". Dette forteller Emil i forbindelse med at han hadde gjort noe galt og måtte stå til rette for det. I måten han sier det på, vil deres måte å møte han på, tydeliggjøre hvilken posisjon han har. Jeg forstår det som han sier; "Jeg er en ung gutt som har flyttet inn her, og jeg er rede til å bli behandlet slik en sønn blir behandlet": Underforstått "når han har gjort noe galt". I måten

---

⁵ Jfr eventyret om Askepott

Emil sier det på, forstår han at "dumme handlinger" får konsekvenser og at konsekvenser er et tegn på at du bryr deg om meg. Slik jeg forstår han, ser han på det som en anerkjennelse. Ikke som en biologisk sønn, men ved å bli behandlet som en sønn, er det en anerkjennelse av den han er som person og hans posisjon i familien. Og vil være et uttrykk for fosterforeldrenes relasjon til han. Dette kan forstås i lys av Ruud (2001, 19), som skriver om viktige prinsipper i samhandling med barn; mening, verdighet og anerkjennelse. Hun trekker fram barn og unges behov for å føles seg anerkjent, i betydningen bli akseptert for den de er og slik de presenterer seg, for sine meninger og evne til kommunikasjon. Det kan også forstås slik som Ulvik beskriver innholdet i begrepene mamma og pappa (Ulvik 2007, 218), at relasjonelle posisjoner ikke nødvendigvis gir retning i relasjonens innhold.

Om vi går tilbake til forståelsen av relasjonsforhandling som viktig i utformingen av relasjon, er dette et sentralt moment. En forhandling må forstås som utforming av noe mellom likeverdige parter. Dersom en går i forhandlinger, uten å føle seg anerkjent, kan det forstås som en nedvurdering av ens intensjonale jeg.

Når Emil flytter inn i det fosterhjemmet han bor i til han flytter for seg selv, forteller han at det er et bra sted for han. Hva som gjør det til et "bra sted", beskriver han som hvordan de er mot han, de bryr seg, og det han forteller fram er hverdagsnarrativene. De er slik en familie skal være. Emils fortelling nå blir en sammenlignende fortelling, "her er det slik, der var det ikke slik". Gjennom narrativer om det som er annerledes enn det som var, konstituerer han det nye fosterhjemmet som et "bra sted" for han.

4.1.4 Fortellinger om kjærlighet

G: Så sa du isted at du ikke trengte kjærligheten deres, men savna du den kontakten likevel?

E: Hadde jeg fått den, så hadde jeg jo blitt boende der

Foranledningen til sitatet er Emils møte med barneverntjenesten, som jeg fortalte om i forrige delkapittel. Han stod overfor et valg, og valgte å bli boende. På tross av at han forteller at han ikke følte noe kjærlighet. Den gang gjorde han et valg, han hadde gode venner, god skole, gjorde det bra i idretten. De hadde til og med fint hus og fin bil. Dessuten forteller han at han fikk kjærlighet gjennom idretten. Han ble boende. Når han likevel tilslutt

velger å flytte, forteller han det som grunnet i mangel på kjærlighet. Slik Emil forteller om dette, gjør han kjærlighet til et grunnleggende relasjonelt fenomen som fosterbarn, i fosterhjemmet.

Hva er så kjærlighet? Og hva er det for Emil? Hva er det for de andre? I dagligtale er kjærlighet et interessant ord, et ord de fleste vil forstå meningen av. Samtidig som det inneholder mange og ulike betydninger. Jeg vil tro det er en kjent storyline for de fleste fosterforeldre. Andersen (2012, 42) siterer Marit Haldar som beskriver kjærlighet som et tomt, men mektig tegn. Ikke ferdig innholdsfylt, men er en sosial konstruksjon som fylles med betydning og "skapes" gjennom sosiale prosesser. Ulvik (2007, 216) drøfter hvorvidt kjærlighet skal inngå som en del av emosjonell kvalitet i relasjon og hva som evt konstituerer kjærlighet. Relasjoner kan forhandles om, men kan egentlig kjærlighet forhandles om? I mine intervjuer fortelles det om kjærlighet på ulike måter, men alle er beskrivelser av relasjonell kvalitet. Begrepet må gis et innhold, og i mine intervjuer snakkes kjærlighet fram gjennom de hverdagshendelsene.

Slik er det for Emil også. For det første forstår jeg Emil som at kjærlighet og "et bra sted" er synonyme begreper.

G: Hva var et bra sted for deg?

E: At jeg ble inkludert, at de var åpne, smilte og var glad og.....inkluderte meg. Og da jeg var på besøk der, de fant på ting og, vi spilte bowling og der så vi på TV sammen og det var koselig og alt gikk fantastisk lissom, alt var veldig bra.

Her gir Emil oss et innblikk i hva som er et bra sted for han, hva som gjør at han føler kjærlighet. Han bruker et annet ord, inkludering. Som om han ressonerer seg fram. Dernest gjør han det mer og mer konkret. I samtalen fyller han på med utfyllende begreper, og forteller ulike narrativer om relasjon. Han sammenligner, som for å understreke og gi betydning til det han forteller om. Han gir det betydning som å være ønsket, at de vi vil være sammen med han, at de bryr seg om han. Det er hverdagstingene han forteller hun. Hun vasket klærne mine - det gjorde de ikke der. De spurte hva jeg ville spise - det gjorde de ikke der, de ville at vi skulle se på TV sammen - der måtte jeg sitte alene på rommet, de la tilrette for meg mens der måtte jeg ordne alt selv, de spurte hvordan det gikk – der spurte de kun for å spørre, de dro sammen med meg for å handle – der måtte jeg handle selv. I måten Emil

forteller på, fyller han ordet kjærlighet med de små tingene i hverdagen, det du gjør og det du er. Han forteller at han kunne vaske egne klær, han klarte å kjøpe egne klær, han forteller at han klarte seg selv. Men at de gjorde det for han, forstod han som kjærlighet.

” Det var vel det at .....det var første gang jeg fikk kjærlighet da, rett og slett. Følte at noen ville ha meg her da.”

Jens forbinder kjærlighet med å være ønsket. Han kom et sted hvor noen ga uttrykk for, viste i ord og handlinger at de ville ha han, han forstår seg som en ønsket gutt. Med det forteller han seg inn i en storyline om det ønskede barn. Et barn som er elsket og vernet om, for den han er. Han forteller også at livet hans startet da han kom til fosterfamilien, de som viste han kjærlighet for første gang. I denne måten å snakke på, forteller Jens fram kjærlighet som noe grunnleggende og betingelsesløst. En form for kjærlighet vi ofte snakker om som morskjærlighet. Han knytter det sammen med å være ønsket. Her snakker Jens seg inn i den kulturelle forståelsen om det elskede barnet. Kjærlighet til barn betegnes ofte som noe betingelsesløst. Noe som er der uansett og som ikke er knyttet til plikter og handlinger. Kjærlighet kan forstås som en følelse, og Jens forteller det som noe han følte, noe han ”fikk”. Det er verd å bemerke at det ikke sine følelser til fosterforeldrene Jens forteller om, og heller ikke hva forteller som sine følelser til han. Det er ingen framforhandlet enighet i det emosjonelle i relasjon. Det er deres handlinger og væremåte han gjør til følelsen av kjærlighet, av å være ønsket. Dette ”noe” som refererer til det ubevisste og som kan gjøres til kjærlighet.

Lene ønsket seg et sted hvor hun kunne føle seg hjemme. Hun bruker ikke ordet kjærlighet, men forteller det som å være glad i. Slik sett ligner hennes narrativ på Jens, en søken etter å være ønsket. I hennes fortelling handler det både om å se seg selv opp mot biologiske barn men hun snakker det også fram som en del av narrativet om ”å holde ut”.

”Men det kan hende det har mye med sjalusi å gjøre også. For hun bodde jo faktisk der med foreldra sine, og det gjorde jo ikke jeg.”

Måten Lene forteller om det på, kan bety at hun gjordet å være noens foreldre til noe mer betydningsfullt som relasjon. Hun ser på det å være fosterbarn som noe annet enn det å være barn i familien og at det vil bety noe i utformingen av relasjon. Hun var deres datter og

hun bodde der, det gjør at hun *har* kjærligheten, men Lene må *få* kjærligheten. Dette blir en utfordring for Lene. Og i måten hun forteller på, gir hun fostermor ansvaret for å utvikle det emosjonelle i relasjon. Hun ønsker at de skal være glad i henne, samtidig som hun avviser fostermors forsøk på å vise det. Hun forteller hvordan hun søker fostermors trøst, men blir fostermor for "trøstende", avviser Lene henne. Når hun forteller narrativene i samtale med meg, forteller hun det som utfordringer fostermor møtte hos henne selv. Hun forteller det som en test av fostermor. Det er en storyline jeg vil tro de fleste fosterforeldre kjenner igjen. I disse narrativene forteller hun om hvordan fostermor holdt ut.

L: [...] Så da løp jeg opp, og kasta alt på rommet mitt rundt omkring, og låste døra. Og da husker jeg veldig godt at fostermor satt seg på utsida av døra, og der satt ho. Helt til jeg lukka opp. Og det var mange timer. Da satt ho der og sa; Lene – vil du lukke opp nå? Og jeg sa; NEI..... (ler), Men tilslutt så lukke jeg jo opp.

G: Hva tenkte du da, når ho satt der...

L: For å banne da...så....seig jævel, tenkte jeg (ler). Jeg tenkte rett og slett det, hvorfor gidder ho der her lissom.

G: Hva slags følelse var det å møte en sånn seig jævel.

L: Nei det var jo en bra følelse [...].

Gjennom narrativer som dette, forteller Lene hvordan fostermor gradvis klarte å få henne til å stole på henne. Lene forteller også om narrativer som handler om å vise kjærlighet.

L: [.....] Men etter hvert så....når ho tok meg inntil seg i den armkroken da, så var det veldig vanskelig for meg å holde garden min oppe. Og det var nok der ho....blir litt feil å si; klarte å bryte meg ned, men komme litt på innsida av den muren da. Som jeg hadde bygd opp. Ho var veldig opptatt av samholdet lissom, veldig opptatt av at alle skulle spise middag lissom, det syns jeg var veldig teit. Alle skulle samles kl 4 og spise middag lissom. Det passa jo ikke min rutine i det hele tatt, da skulle jeg være borte hos hestene lissom. Men den tida der var ho veldig opptatt av at vi skulle ha sammen, og en gang i uka hadde vi en episode med et eller annet som vi fulgte med på da. Så...f eks Grace Anatomy da. Da skulle vi sette oss ned og se på det. I starten var et kanskje litt sånn teit, men etter hvert så var jo det luksustid da.

G. Du og fostermor.

L: Ja. Da satt vi oppe på rommet mitt, i senga, og drakk kakao eller ....ja og så på TV.

Fostermor skapte rom og tid for at de to skulle gjøre noe sammen. Først opplevde hun det som teit, men etterhvert forteller hun det som luksustid. Lene forteller det som viktig. Hun følte hun kjempet om oppmerksomheten med datteren og det at fostermor ville bruke tid

sammen med henne forstod hun som et tegn på at hun var ønsket. I tillegg forteller Lene om hvordan de ga henne tid og rom for selv å eksperimentere og ta egne valg. Hun kunne kle seg som hun ville, smøre sin egen mat og bruke det pålegget hun ville. Det var hun ikke vant til fra beredskapshjemmet. Lene forstod dette som et symbol på at de stolte på henne, de viste henne tillit, hadde tro på henne.

Slik Lene forteller det, er det et narrativ som kan forstås som dikotomi. "La meg være alene" og "ikke la meg være alene". To forståelser som gjensidig utelukker hverandre. En slik storyline vil være kjent for det fleste fosterforeldre og kan forståelig nok by på utfordringer. I måten Lene forteller om det på, erkjenner hun utfordringen, men anerkjenner også hvordan fostermor møtte den. Det forstod hun som at de var glad i henne.

4.2 Fortellinger om selvforståelse

Som jeg har beskrevet tidligere i oppgaven, er mennesket et meningsøkende individ og det er gjennom narrativer vi skaper forståelse. Det gjelder også selvforståelse. En måte å forstå det er at vi snakker oss selv til eksistens (Davies i Ulvik 2007, 128). Men denne eksistensskapelsen skjer ikke isolert, men fortelles innenfor ulike rammer som kan forstås som diskurser. Opplevelsen av selvet blir til gjennom diskursive praksiser og skapes innenfor diskurser. Foucault skriver at individet er underlagt diskurser samtidig som det er en bruker av diskurser (Jansen 2013, 50). Diskurser tilbyr ulike subjektposisjoner og selvfortellinger kan forstås som subjektposisjoner du snakker deg inn i. Det begrenser hvilke selvfortellinger som er mulige. En kan snakke seg inn i en subjektposisjon, men en kan også snakke ut fra en subjektposisjon. Det er det som ligger i at individet er underlagt diskursen. Et barn som er under tiltak av barnevernet, vil være underlagt diskursen om å være barnevernsbarn. I en slik diskurs tilbys ulike subjektposisjoner, som kan være "offer" eller "problembarn". Subjektposisjon vil gi en retning til hvordan du forteller dine narrativer.

En annen måte ungdommene kan forstå seg selv på, er gjennom agentposisjoner. En agent i denne sammenheng er hvordan du håndterer og forstår din egen situasjon. Ulvik (2007, 136) bruker agentposisjon som et analytisk redskap, og skriver om hvordan hennes informanter

snakker seg inn i ulike agentposisjoner. Hun bruker agentposisjoner som "jeg flyttet" eller "jeg ble flyttet". På den måten snakker barna seg fram som aktive deltagere med påvirkningsmulighet eller som mottagere av tiltak. Jeg vil bruke på subjektposisjon og agentposisjon i min analyse av selvforståelse.

Innen narrativ praksis forstår man alle som å være multistoried.⁶ (Lundby 2009; Madigan 2010). Vi forteller en dominerende historie om oss selv. Den opprettholdes gjennom de narrativer vi forteller om oss selv, og gjennom samhandling med omgivelsene. Men White sier at der det er en dominerende historie vil det alltid være en alternative historie. Gjennom samhandling med omgivelsene hemmes eller fremmes de alternative historiene.

Diskurser vi lever innenfor, er ikke ensartede og statiske, men i bevegelse. Flere forhold spiller inn, både den diskursen vi tilbys, og den diskursen vi selv ønsker å orientere oss imot. Dette kan f eks komme til uttrykk når et barn blir plassert i fosterhjem.

Fosterhjem er et tiltak innenfor barnvernet, mens Nadia likevel snakker innenfor en familiediskurs. Derfor blir det uforståelig for henne når kontraktes sies opp. Dersom den diskursen du selv orienterer deg innenfor ikke er samstemmende med den andre orienterer deg innenfor, kan det føre til kaos. Jeg forstår det som at mine informanter tilbys ulike subjektposisjoner og også veksler mellom ulike subjektposisjoner. Et interessant tema er selve intervjusituasjon. Hvilken diskurs tilbyr jeg dem og hvilken subjektposisjoner eksisterer i en slik setting? Jeg vil prøve å belyse nærmere hva jeg mener og komme med eksempler fra mine intervjuer.

Alle fortellingene har et perspektiv som er "her og nå" og "der og da". Hvordan de nå forstår seg selv den gang, før de ble barnevernsbarn, er ikke helt likt. Med unntak av Terje, forteller alle om en flytting de selv ikke ønsket eller hadde et både-og forhold til. Når de forteller om flyttingen nå, er det et narrativ om at "det var det beste".

Terje er den som klarest forteller seg inn i en agentposisjonen "jeg flytter". Som jeg forteller om i kapittel 4.1.3, planla han selv hele prosessen, fra å finne beredskapshjem, hente aksept

---

⁶ Vi er alle flere historier, avhengig av hvem som forteller og inne hvilken diskurs vi forteller. Opplevelser som har preget oss, gjør at vi forteller en dominerende historie om oss selv, men der det er en dominerende historie er det også alternativer historier

hos mamma til å ta det opp med barneverntjenesten. Han forteller et narrativ om å ta ansvar, både for seg selv om mamma.

Lene er den som klarest uttrykker at hun den gang ikke forstod hvorfor hun skulle flytte, hun snakker det fram som helt ulogisk. Men slik Lene forteller, inneholder hennes historie også en alternativ historie. Ved å snakke fram noe som ulogisk å flytte fra, sier hun samtidig at det logiske er å ikke flytte, altså bo hjemme. Det ligner på en storyline om at barn og foreldre hører sammen. Samtidig forteller hun at hun savner et sted hun kan føle seg hjemme. Slik hun forteller det, kan det forstås som at hjemme likevel ikke tilfredsstillende det hun legger i "å føle seg hjemme". Det kan være en reaksjon på at hun ikke følte seg hjemme i beredskapshjemmet, og når hun ikke kan bo hjemme må hun bo et sted som ligner på hjemme.

En annen måte å forstå det på, er ut fra teorien om at vi alle er "multistoried". Vi forteller en dominerende historie om oss selv, og Lenes dominerende historie er at barn og foreldre hører sammen. I en slik storyline ligger det et underforstått "uansett". En lojalitet til foreldre som gjør de verd å elske "på tross av". Lene forteller narrativer som sier noe om det vanskelig hjemme, og når hun samtidig snakker om det sted å føle seg hjemme, kan det forstås som en alternativ historie. Hun ønsker seg et sted hvor hun kan føle seg hjemme og som er annerledes enn slik hun har det nå. Men det utfordrer samtidig lojaliteten til foreldre og hennes dominerende storyline.

En jente som plasserer seg i agentposisjon "jeg blir flyttet", setter seg også i en posisjon hvor hun kan protestere. Ved å protestere beholder hun også lojaliteten og fritar seg selv fra evt "skyld". Hun stiller seg i en åpen posisjon, ingen kan forvente noe av henne, hun har ikke bedt om dette selv. "Uten skyld", står hun også friere til å forhandle fram sin relasjon til fosterforeldre.

Hun gir de voksne ansvar for å utvikle relasjon, og slik hun forteller det er det måten hun blir møtt på som gjør at hun tilslutt "tar imot" fostermors tilbud og gjør fosterhjemmet til et sted hvor hun kan føle seg hjemme.

Jens vil ikke flytte fra mamma, men han trives ikke hjemme. Det dikotome i å ville være et sted hvor du ikke vil være, gjør Jens urolig. Ved at andre tar ansvar for flyttingen, slipper han selv å ta stilling og han blir et gutt som "blir flyttet". Men Jens sitt savn etter mamma er der hele tiden. Jeg har tidligere drøftet hvordan det kan forstås på ulike måter.

Jens sin fortelling, sammen med Nadia sin, er den som sterkest er en "tilbakeblikk"-fortelling. Både Nadia og Jens har sterke synspunkter i dag på det som var.

I intervjuet med meg, forteller Jens seg som en liten gutt den gang, som blir gjenfødt i en fosterfamilie; "livet mitt starta der." Han forteller livet i fosterfamilien som normativt, om ting alle skal gjøre, som å hilse, si takk. Dette har ikke han lært før, og det lærer han av sine fosterforeldre. Han forteller de som de tryggeste menneskene han har møtt. På den måten forteller han seg som en gutt som savnet en trygg havn.

Nadia forteller at hun nesten tok livet av sine fosterforeldre med hvordan hun var. Som tidligere fortalt om, er hennes narrativ om å gjenskape seg selv som datter. Slik hun forstår seg selv, er hun en "drittunge". Nadia forteller om årsaken til flytting, hun forteller seg som en sårbar jente. Hun forteller hvordan forholdet til fosterfar fremdeles er anstrengt. "Jeg var pappas lille jente". Og nå er hun ikke det lengre. I samtalen med meg, gjenskaper og retter hun opp noe som er ødelagt. Hun veksler mellom å fortelle de voksne fram som fantastiske for henne, samtidig som hun forteller fram sin egen oppvekst som en forklaring. Hun kjente ikke sin biologiske mamma og pappa, og i alle papirer hun har lest levnes hun ingen mulighet for å skape seg et godt liv. Hun hadde altså et veldig dårlig utgangspunkt, men forteller at hun likevel har klart seg bra. Det snakker hun fram gjennom narrativer om "takket være" de voksne rundt seg. Slik sett blir Nadias historie en "på tross av" historie. Hun beskriver seg også som et løvetannbarn. Men et løvetannbarn fom forteller seg som en sårbar jente.

Og da.....fant jeg meg en kjæreste som ikke var noe snill. Som kan være sånn typisk – være sånn typisk for.....sanne som meg da. En som er litt voldelig.....som manipulerer.....altså.....rett og slett sjuk i hue.

Når jeg spør Nadia om hva som er typisk ved henne, er det den samme historien hun forteller, som hun også fortalte i forbindelse med flyttingen. Hun henter forståelse ved å fortelle seg inn i en tilknytningsteoretisk forståelse.

Da båndopptageren var slått av, forteller Nadia en historie til. Jeg visste hun hadde en fin sangstemme og spurte om hun hadde tenkt å gjøre mer ut av sangen sin?

Hun fortalte at hun ikke ville det. Hun seier at, stemmen min er det eneste jeg har som er mitt, vil lissom ikke gi den fra meg av redsel for at det ikke er godt nok. Jeg veit jeg er kjempeflink til å synge, og vil at risikere at noe tar fra meg det ved at det ikke blir godt nok. Jeg veit jeg er god nok. Føler jeg aldri får det til på skolen, på kurs, men dette VET jeg at jeg er god til og skulle jeg ikke lykkes villedet bli et slag i magen

Nadias historie er om å ikke lykkes, om å være sårbar. Den har forrang som den dominerende historien i hennes liv. Men hun forteller også en alternativ historie, om å være et løvetannbarn, om å kjenne seg god nok. Slik jeg forstår Nadia, er hun bevisst sin alternative historie, den som sier at hun "veit hun er god nok". Kan det være slik at hun gjemmer den inni seg, i håp om at den en dag kan vokse og overta forrangen som den dominerende historien?

Emil forteller seg fram som "en som flytter". Han sier tidlig, "jeg ble med på planen dems". Han snakker seg fram som en gutt som vil noe med livet sitt. Han tar aktive valg, basert på observasjoner av seg selv relatert til andre. Da han bodde på institusjon, sier han; "jeg var ikke som dem". Han går på skole, det gjør ikke de. Han driver med idrett, de driver med ingenting. Det gjør han til en annen en dem, og det gjør at han tar et aktiv valg om å flytte. Han observerer og sammenligner med hva han kjenner til fra før, og hvordan han ønsker å ha det. I kapittel 4.1.3 fortalte jeg om hvordan Emil først ikke ville si hvordan han hadde det i det ene fosterhjemmet, fordi andre ting var viktig for han. Senere forteller han alt. Han forteller et narrativ om at "nok er nok". Samtidig er det et narrativ om å erfare og ta nye avgjørelser. Han forteller en narrativ om at først tenkte han at han kunne bo uten å få kjærlighet, men så skjønnte han at det ikke var mulig.

Emil samarbeider med barnevernet. Han forteller om en saksbehandler som er der hele tiden, samme saksbehandler. Slik jeg forstår hans fortelling, gir saksbehandleren Emil rom til å handle. Han forstår at hun tror på han. Hun gir han bla sitt private telefonnummer. Det forstår Emil som en tillitserklæring og han forteller at han ikke misbrakte hennes telefonnummer. Det gjør også at han ser seg selv som en andre tror på. Emil og saksbehandler bekrefter hverandre gjensidig, i et positivt samspill.

Men Emil henter også selvforståelse i idretten. Han er best i sin idrett, han er ettertraktet og mange vil ha han, han får lett venner pga sin posisjon, og mange kjenner han. Han forteller seg som en vinner.

Han forteller seg også som en hjelper, en som hjelper laget å vinne. Når han da møter en fostersøster som ikke har det samme positive selvbilde som han, forstår han seg som en som kan hjelpe henne også.

Det som var da, på starten da jeg flytta dit, så var ho sånn.....ho var sånn ....., ho var ikke den typen som meg som skrøt og.....var fornøyd med livet og.....ho var litt mer sånn, rolig og....lo litt og....syns ikke at hin var pen kanskje eller..... Jeg f eks, jeg kan se meg sjæl i speilet og syns jeg er fantastisk og.....kjøpe meg ting og.....være fornøyd. Men ho var ikke den typen som meg, så jeg måtte hjelpe ho da og få ho opp. Så det ble også bra for meg, at jeg måtte hjelpe noen. Og da ble det slik at.....for å fotballbanen, da jeg spilte i XXXXX, da trente jeg med A-laget, så da jeg trente med juniorlaget og spilte kamper med dem, så var jeg der for å hjelpe dem. Så jeg var vant til å hjelpe. Og hele tiden når jeg har spilt fotball, så har jeg skårt mål og hjelpa og gjort mitt da. Så nå fikk jeg også en jobb med å hjelpe noen, men det var ikke på fotballbanen nå, det var i livet da, så jeg hjalp til så mye jeg klart og lært ho et par triks og..

I måten Emil forteller på, understreker han sitt eget narrativ som en selvstendig og ansvarlig gutt. Han er vant til å hjelpe på idrettsbanen, nå skal han hjelpe andre i livet også. Han forteller seg inn i en ny og mer betydningsfull rolle. Noe kommer i tillegg, jeg er verd noe, jeg kan hjelpe andre.

Når jeg ber han tenke tilbake, hva som har vært viktigst for han, trekker han først fram samspillet med saksbehandler. Det at noen tror på han, vil at det skal gå bra med han. Men han trekker også fram at han selv har gjort de riktige tingene, han har gått på skole, han har ikke skulket, fulgt opp lekser. Han forstår seg selv som endringsagenten. I det siste fosterhjemmet Emil bor i, får han den kjærligheten han forteller om. Han forteller den fram som følelsen av å høre til, være inkludert. *"Ja – det blei lissom familie da. Jeg ble inkludert."* Hvordan vi snakker og forstår hendelser er viktig for hvordan vi klarer å skape mening (Antonovsky 2000). Når Emil ser tilbake, sier han;

For min del, er jeg litt glad for at jeg har bodd litt her og litt der og blitt kjent med folk og sett hvordan livet er litt rundt omkring da. Og sett at ...folk har det kanskje vanskelig der og, det miljøet der er sånn og det miljøet der er sånn og at det ikke er likt overalt. Uansett.

Han gjør livet sitt til en positiv erfaring for seg selv.

Fortellingen til Leon, kan forstås som fortellingen om å være sin egen forsker. Måten han observerer og søker ny kunnskap på, er som en "traveler". (Kvale og Brinkmann .....,...). Han kom til Norge, sammen med bestemor, fra en annen kultur. Da var han 5 år. Han var formet av den kulturen han kom fra, en mer kollektiv oppdragerkultur. Han forteller at der var det vanlig med ørefik, som en del av oppdragelsen. Når han kommer til Norge, møter Leon en kulturell forståelse som er annerledes en det han er vant med. Han betegner ikke det å få en ørefik som noe problem. For han var det var helt vanlig, og noe alle barn ble utsatt for. Så kom han til Norge, hvor diskursen om barneoppdragelse er annerledes. Det er til og med forbudt ved lov å slå barn. Bestemor endrer dermed posisjon fra å være en god oppdrager til å bli en lovbrøyer. Og Leon endrer posisjon fra å være en vanlig, aktiv gutt til å bli et "offer" som utsettes for oppdragervold. Både bestemor og Leon konstitueres på nytt. Han sier et sted;

"[...]problemet mellom meg og ho, og ho og jeg vet at det ikke er no problem, egentlig, at jeg ble bare dratt bort fordi....i Norge blir man ikke slått, egentlig. Er du med? Så – jeg og ho har ikke noe problem sånn sett."

Vi formes som de vi er, i et språklig og sosialt fellesskap med andre. Med "andre" forstås både de vi omgås og de vi forteller våre narrativer til, men også den diskursen vi forteller innenfor og den kulturen vi tilhører. Bateson sa; "You might think you are thinking your own thoughts, you are not. You are thinking your cultures thought". Leon forteller at nå tenker han de samme tankene som den kulturen han nå er en del av.

5 Oppsummering

Hensikten med studien har vært å få tak i hvordan unge som har bodd i fosterhjem, snakker om relasjon, i ettertid. Hva de forteller de om, hvordan forteller de om det og hvordan forstår de det.

I senere år har det blitt økt fokus på brukermedvirkning med den følge at barn og unges stemmer har kommet mer fram. Dette er bl a nedfelt i Barnekonvensjon, artikkel 12, som Norge har ratifisert. Det er imidlertid ikke gjort mye forskning hvor relasjon har vært fokus og ikke i retrospektive fortellinger. I det bildet vil min studie være et bidrag.

Min studie har ikke hatt til hensikt å framskaffe generaliserbar kunnskap, men få tak i den enkeltes fortelling. Det er derfor ikke mulig å komme med noen konklusjon.

Narrativene som fortelles er ulike, og viser at hva vi har med oss inn i en plassering er viktig for hvordan vi former vår relasjon til fosterfamilien. Vår historikk, hvor vi kommer fra, vår forforståelse og hvordan vi tar del i prosessen. Det er individuelle fortellinger, som krever individuell tilpasning.

Informantene snakker innenfor mange diskurser og inntar ulike subjektposisjoner i fortellingene.

Det som trer fram som et overordnet begrep, er å føle tilhørighet. Føle kjærlighet, føle seg ønsket og inkludert. Det fortelles om viktigheten av "å ville ha hverandre", at en bruker tid på selve prosessen før flytting.

Det er hverdagshistoriene som er mest framtreddende. Historier om matpakker, skole, grenser, trøst og venner. Det er i hverdagshendelsene relasjonen skapes og utformes. Det er i narrative om å gjøre og å være, de forteller seg som ønsket og inkludert.

Forståelsen av hendelsene i dag, er annerledes enn den forståelsen de hadde den gang. I flere av fortellingene sies det; "Den gang ville jeg det ikke, men nå ser jeg at var det beste".

Det må forstås som at selv om barn og unge skal høres, skal de ikke alltid få ansvar for avgjørelsen. Å ta på alvor er ikke det samme som å gi fra seg voksenansvar. I en av fortellingene kommer det til uttrykk gjennom hva en stabil saksbehandler betyr.

"Et sted hvor man kan føle seg hjemme" er et sted vi alle søker.

6 Litteraturliste

2004. Retningslinjer for fosterhjem: retningslinjer av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr 100. [Oslo]: Barne- og likestillingsdepartementet.
2006. *Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem*. [Oslo]: Barne- og likestillingsdepartementet.
2010. Retningslinjer for fagteamenes arbeid i BUF-etat. edited by Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
2011. *Tiltak for å styrke arbeidet med kommunale fosterhjem*. [Oslo]: Arbeidsgruppe Fosterhjem.
- Andersen, Nina Helene. 2011. *"Det er kjærlighet og vennskap og litt sorg og...": en lesning av et fosterbarns fortellinger i en samtale med en barnevernsarbeider*. Oslo: N.H. Andersen.
- Antonovsky, Aaron, og Amnon Lev. 2000. *Helbredets mysterium: at tåle stress og forblive rask*. København: Hans Reitzel Forlag.
- Backe-Hansen, Elisabeth, Toril Havik, og Arne Backer Grønningsæter. 2013. *Fosterhjem for barns behov: rapport fra et fireårig forskningsprogram*. Vol. nr. 16/13. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bateson, Gregory, og Bjørn Nake. 2005. "Mentale systemers økologi: skridt i en utvikling." In, 526 s. : ill. København: Akademisk Forl. Original edition, Steps to an ecology of mind : collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology.
- Bateson, Nora, Ralph Abraham, Lois Bateson, og Mary Catherine Bateson. 2011. *An ecology of mind: a daughter's portrait of Gregory Bateson*. [S.l.]: Mindjazz.
- Bruner, Jerome S. 1990. *Acts of meaning*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Bruner, Jerome S. 1999. *Mening i handling*. Translated by Henrik Stamer Hedin. Århus: Klim. Original edition, Acts of meaning
- Chapman, Mimi V, Ariana Wall, og Richard P Barth. 2004. "Children's voices: The perceptions of children in foster care." *American Journal of Orthopsychiatry* 74 (3):293-304.
- Christiansen, Øivin, Toril Havik, og Norman Anderssen. 2010. "Arranging stability for children in long-term out-of-home care." *Children and Youth Services Review* 32 (7):913-921.

- Dallos, Rudi, og Arlene Vetere. 2005. *Researching psychotherapy and counselling*: McGraw-Hill International.
- Duncan, Barry L., Miller, Scott D., Wampold, Bruce E., Hubble, Mark A., ed. 2010. *The Heart & soul of change: delivering what works in therapy*. 2nd. ed. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Ellingsen, IngunnT, David Shemmings, og Ingunn Størksen. 2011. "The Concept of 'Family' Among Norwegian Adolescents in Long-Term Foster Care." *Child and Adolescent Social Work Journal* 28 (4):301-318. doi: 10.1007/s10560-011-0234-0.
- Haight, Wendy L., Jill Doner Kagle, og James E. Black. 2003. "Understanding and Supporting Parent-Child Relationships during Foster Care Visits: Attachment Theory and Research." *Social Work* 48 (2):195-207. doi: 10.1093/sw/48.2.195.
- Hart, Susan, og Heikki Gröhn. 2011. *Den følsomme hjernen: hjernens utvikling gjennom tilknytning og samhörighetsbånd*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hårtveit, Håkon, og Per Jensen. 2004. *Familien - pluss én: innføring i familierapi*. Oslo: Universitetsforl.
- Jansen, Anne. 2013. *Narrative kraftfelt: utvikling hos barn og unge i et narrativt psykologisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforl.
- Johnsen, Astri, og Vigdis Wie Torsteinsson. 2012. *Lærebok i familierapi*. Oslo: Universitetsforl.
- Kools, Susan M. 1997. "Adolescent identity development in foster care." *Family relations*:263-271.
- Kvale, Steinar, og Svend Brinkmann. 2009. *Interviews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Los Angeles, Calif.: Sage.
- Kvello, Øyvind. 2012. "Tidlig barneverninnsats med utgangspunkt i tilknytningsforskning." *Norges barnevern* 03/2012:117-134.
- Lundby, Geir. 2009. *Terapi som samarbeid: om narrativ praksis*. Oslo: Pax.
- Madigan, Stephen. 2011. *Narrative therapy*. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Merrick, Elizabeth. 1999. "An exploration of quality in qualitative research." *Using qualitative methods in psychology*:25-36.
- Nilssen, Vivi Lisbeth. 2012. *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforl.

- Norcross, John C., ed. 2011. *Psychotherapy relationships that work: evidence-based responsiveness*. 2nd. ed. New York: Oxford University Press.
- Rutter, Michael. 1999. "Resilience concepts and findings: implications for family therapy." *Journal of family therapy* 21 (2):119-144.
- Ruud, Anne Kirsti. 2011. *Hvorfor spurte ingen meg?: kommunikasjon med barn og unge i utfordrende livssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rye, Henning. 2007. *Barn med spesielle behov: et relasjonsorientert perspektiv*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sawyer, Michael G, Fiona M Arney, Peter A Baghurst, Jennifer J Clark, Brian W Graetz, Robert J Kosky, Barry Nurcombe, George C Patton, M Raphael Prior, and Beverley Raphael. 2001. "The mental health of young people in Australia: key findings from the child and adolescent component of the national survey of mental health and well-being." *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry* 35 (6):806-814.
- Schofield, Gillian, og Mary Beek. 2006. *Attachment handbook for foster care and adoption*. London: BAAF.
- Skodvin, Arne. 2006. "Lev Semjonovitsj Vygotskij: utvikling i kulturhistorisk perspektiv." In *Oppvekst og psykologisk utvikling*, edited by Liv Mette Gilbrandsen, S. 226-246. Oslo: Universitetsforl.
- Solem, May-Britt. 2011. *Parenting stress and coping practices: a salutogenic approach*. Vol. no. 290. Oslo: Unipub.
- Søndergaard, Dorte Marie. 2002. "Poststructuralist approaches to empirical analysis." *International Journal of Qualitative Studies in Education* 15 (2):187-204. doi: 10.1080/09518390110111910.
- Thornquist, Eline. 2003. *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori: for helsefag*. [Bergen]: Fagbokforl.
- Ulvik, Oddbjørg Skjær. 2007. *Seinmoderne fosterfamilier: en kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. [Oslo]: Unipub.
- White, Catherine Roller, Kirk O'Brien, Lovie J Jackson, Anne Havalchak, Chereese M Phillips, Preneka Thomas, og Jorge Cabrera. 2008. "Ethnic identity development among adolescents in foster care." *Child and Adolescent Social Work Journal* 25 (6):497-515.
- Winther Jørgensen, Marianne, og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag

Vedlegg 1:

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NO RESEARCH SOCIAL SCIENCE DATA SERVICE

Høgskolen i Oslo og Akershus
1773 Sjøker
0130
Tlf. +47 55 89 11 12
Tlf. +47 55 89 06 50
nsd@nsd.uio.no
www.nsd.uio.no
Org. nr. 984 27 484

Oddberg Sjøker Uvik
Institutt for sosialfag
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Sk. dok. 1273403

Utsendingsdato

Dato: 2013

Til: NSD

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

V. viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.06.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>31A55</i>	<i>Opplysninger til å se på trykkesaker</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved Instituttanses varetter leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Oddberg Sjøker Uvik</i>
<i>Studiet</i>	<i>Erst Løland</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-21 i personopplysningsloven. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets behandling forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i medlemskjemnet, korrespondanse med ombudet, inkludert kommentarer samt personopplysningsloven og helsepersonelloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

De gjøres oppmerksom på at det skal gis *ny* melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Meldingsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uio.no/personvern/melding/til/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal stje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database.
<http://pro.nsd.uio.no/omjse/d/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.05.2014, teise en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Nannestad Kvalheim

Lene Christine M. Brandt

Kontaktperson: Lene Christine M. Brandt tlf. 55 58 89 26
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Geir Løland, Osløkveien 24, 1727 SARPSBORG

Vedlegg 2:

Intervjuguide til prosjekt om relasjoner i statlige fosterhjem

Informasjon til deltager:

- * Presentere meg selv og studien, informere om hensikten med studien.
- * Informere om hvordan intervjuet vil bli brukt, taushetsplikt og anonymisering
- * Informere om mulighet til å trekke seg underveis, rett til å avstå fra å svare på spørsmål
- * Informere om lyd- og bilde opptak og oppbevaring og sletting av opptakene
- * Informere om tidsrammen for intervjuet, mulighet til å ta pauser underveis og muligheten for å ta kontakt i etterkant

Bakgrunn/intervjuet:

Du har bodd i et statlig fosterhjem. Hvor lenge bodde du der?

- hvor lå fosterhjemmet?
- kan du beskrive omgivelsene?
- hvem bodde i fosterhjemmet?
- kan du beskrive rommet ditt?
- hadde du venner som bodde rundt der? Hvem var du mest sammen med?
- hvilken skole gikk du på?
- hvordan kom du deg dit?
- kan du fortelle om første skoledag?
- kan du huske noen spesielle hendelser fra skolen?

Kan du fortelle om da du fikk vite at du skulle flytte til en annen familie?

- husker du hvor du var da du fikk beskjeden,
- hvem var du sammen, hva gjorde du.
- Hvem fortalte det til deg,
- husker du hva du tenkte/hvordan du reagerte,
- hvordan tenker du om det nå?)

Husker du da du traff fosterforeldrene dine første gang, kan du fortelle om det første møtet?

- hvor skjedde det,
- hvem var sammen med deg,
- hva hadde du på deg,
- hva hadde de på seg, ,
- hvem møtte du,
- husker du hva du tenkte,
- hva la du spesielt merke til,
- hva gjorde dere, hva gjorde spesielt inntrykk på deg,
- hvem forholdt du deg mest til, hvor mange ganger møttes dere,
- hvem snakket mest med deg, hvem snakket minst,
- hvordan tenker du om det nå?)

Når du tenker tilbake på den tiden i dag, hva skjedde som var viktig for deg senere når du bodde der, hva kunne vært gjort annerledes?

Kan du fortelle om tiden du bodde i fosterhjemmet, ting du husker som var viktig for deg, dumme ting som skjedde, om skole, venner, hendelser osv. Spørsmål a la; kan du fortelle om/huske en gang som....

- hvem hadde du mest med å gjøre,
- hvem søkte du til når du trengte en voksen,
- hva var det med vedkommende som var viktig for deg,
- hva synes du var vanskelig,
- hva var annerledes i forhold til det du var vant til,

- hva var fint med det og hva var mindre fint,
- var det noen du syns det vanskelig å ha med å gjøre,
- hva gjorde at du syns det, prøvde du å endre på det,
- hvilke utfordringer møtte du,
- hvem snakket du med når det var vanskelig i fosterhjemmet
- hva tenker du om disse tingene nå?)

Du flytta ut etter hvert, kan du fortelle om hvordan det skjedde?

Kan du fortelle om kontakten du hadde med dine foreldre mens du bodde der?

- hvem hjalp deg til å opprettholde kontakten,
- hvor ofte hadde dere kontakt,
- hvordan var det for deg å ha kontakt med dine foreldre,
- hvordan opplevde du forholdet mellom dine fosterforeldre og dine foreldre,
- hvordan var det for deg,
- er det noe du skulle ønske var annerledes
- hva tenker du om dette nå?)

Kan du fortelle meg det du vet om forskjellen på et statlig og et ordinært fosterhjem?

- Kjenner du andre ord på statlig fosterhjem?
- Har du hørt ordet ungdomsfamilie? (dersom de selv ikke kommer opp med det).
- Hvem andre innen barnevern/det offentlige hadde du kontakt med mens du bodde der?
- hva slags rolle hadde den/de,
- snakket de med deg,
- skulle du ønske de brydde seg mer/mindre om deg,
- hvordan opplevde du det de gjorde/rollen deres)

Hvordan bor du i dag?Hva driver du med til daglig?

Har du fremdeles kontakt med dine fosterforeldre og hvordan vil du beskrive den kontakten?

Har du kontakt med mamma og pappa i dag?

Vedlegg 3:

Til

Deg som har bodd i fosterhjem

Invitasjon til å delta i et forskningsprosjekt om å bo i fosterhjem

Du har fått denne invitasjonen fordi du faller inn under den gruppen som har erfaring med å bo i et statlig fosterhjem, ungdomsfamilie.

Jeg studerer til en mastergrad i familieterapi ved Høgskolen i Oslo og Akershus, og arbeider ved siden av som konsulent for statlige fosterhjem i Østfold. I forbindelse med studiet mitt, skal jeg gjøre et forskningsprosjekt og mitt prosjekt er at jeg *ønsker å vite mer om erfaringer med å bo i et statlig fosterhjem*. Jeg synes da det er naturlig å spørre de som har opplevd dette.

Hvordan skal dette foregå:

Din deltagelse vil bli på den måten at jeg gjør et intervju med deg, med utgangspunkt i noen temaer. Intervjuet vil være som en samtale og vil – trolig være – 1-2 timer. Vår samtale vil bli tatt opp på bånd, slik at jeg lettere kan bruke samtalen etterpå. Båndet vil bli slettet når undersøkelsen er over. Vi kan avtale tid og sted for intervjuet senere, avhengig av hva som passer for deg.

Når jeg skriver om det jeg har lært av intervjuene, vil jeg anonymisere. Det vil si at jeg bruker andre navn og at jeg skriver på en måte som gjør at de jeg har snakket med ikke kan gjenkjennes. Verken barneverntjenesten eller tidligere fosterhjem vil få vite hva du har svart.

Prosjektet er godkjent av NSD (Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste). Ansvarlig for prosjektet er førsteamanuensis Oddbjørg Skjær Ulvik, ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Deltagelsen i prosjektet er frivillig og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet og be om at det som handler om deg blir slettet.

Dersom du er interessert og villig til å delta, ønsker jeg at du fyller ut samtykkeskjema som er vedlagt og sender det tilbake til meg, pr post eller e-mail.

Har du spørsmål, kan du kontakte meg på telefon eller e-post, eller Oddbjørg Skjær Ulvik; oddbjorgskjar.ulvik@hioa.no, tlf: 22453655

Sarpsborg, 09.06.2013

Med hilsen

Geir Løland

Olsokveien 24

1727 Sarpsborg

Tlf: 99596941

e-post: arneloel@online.no